

Gjøvik folkeboksamling

Utlånsregler.

Lånerne anmodes om:

Ikke å ta paa bøkene med våte eller skidne hender,

Ikke å ta dem ut i regn eller sne uten omslag.

Ikke å skrive eller tegne i dem,

Ikke å bøie permene bakover, så heftetrådene brister,

Ikke å brette bladene som merke.

Hvis boken ikke er tilbakelevert innen den bestemte forfallsdag, betales 3 øre for hver overskytende dag i overdagspenger.

Beskadigelse som skyldes skjodesløs behandling, erstattes av låneren efter bibliotekarens skjønn. Bortkastede bøker erstattes med den i katalogen opførte pris + kr. 2.75 for bind. Frem-lån er forbudt.

6504.

DET KOMMUNISTISKE MANIFEST

MED FORTALER AV KARL MARX
OG FRIEDRICH ENGELS OG ET FORORD
AV EDV. BULL

OVERSATT FRA TYSK VED
VALBORG SØNSTEVOLD

M 335.4 An. 36 no.

Gjøvik Folkebibliotek

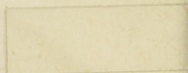

OSLO 1928
DET NORSKE ARBEIDERPARTIS FORLAG

Nasjonalt biblioteket
Depotbiblioteket

ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI — OSLO

Til grunn for denne norske oversettelse av Det kommunistiske manifest ligger den åttende tyske utgave som igjen er et nøiaktig optrykk av den utgave Friedrich Engels besørget i 1890. Alle noter til manifestet er av Friedrich Engels og ifølge hans eget forord til utgaven av 1890 overført fra den engelske oversettelse av 1885, som han hadde gjennemsett og forsynet med noter.

Til oversettelsen er dessuten føiet en forklaring av de viktigste fremmedord og navn som forekommer i manifestet.

Kristiania, 1 desember 1919.

Valborg Sønstevold.

Forord.

Hver ny gjennomlesning av Det kommunistiske manifest fyller en med ny beundring for de to unge mennesker som skrev det — for deres syn som for deres tanker, for deres lidenskap som for deres stil. Det hører til de store mesterverkene i verdenslitteraturen, sammen med Jobs bok og Johannesevangeliet, med Hamlet og Faust, og det føles næsten som en anmasselse å skrive forord til det.

Hovedsaken ved manifestet er ikke selve de tankene, det inneholder, men at det lærer menneskene en ny måte å tenke på. Det stiller ikke op de kommunistiske ideer som krav, men det påviser, at utviklingen nødvendigvis må føre frem til kommunismen. For Marx og Engels er både kapitalismen og kommunismen ledd i en stor historisk utvikling; den siste skal avløse den første, som et nødvendig utviklingsprodukt av den. Etter den må all politikk som vil rekke ut over døgnet, tenke historisk, som all naturvidenskap etter Darwin må tenke evolusjonistisk.

Kan gjerne være at manifestet tar feil i fremstillingen av de krefter som fører til bourgeoisamfundets oppløsning. Det lot sig ikke gjøre i 1847 å forutsi imperialismen og verdenskrigen. og vi vet nu at det ikke blir handelskrisene, men de imperialistiske krisene som velter privatkapitalismen. Men det gjør ikke Marx' og Engels' storhet mindre. For det store var ikke selve

den forklaringen de gav, men at de overhode gav en forklaring.

Både i og utenfor arbeiderbevegelsen har det vært mange som har vært ivrige for å vise at manifestet var foreldet. Kunde man få gitt det dødsstøtet, kunde man kanskje også vise at hele bevegelsen bygget på sand, eller iallfall få den til å endre kurs. Men jevnlig har det vist sig at de som har trodd å kunne vise hvor foreldet manifestet var, er blitt foreldet langt fortere enn det.

Tenk bare på «katastrofeteorien». Marx og Engels levet i en revolusjonstid og en reaksjonstid; de så høikapitalismens veldige utfoldelse og arbeidernes rådville maktesløshet, og de så hvor det drev hen imot den store katastrofen. I 1890-årene tok det hele sig anderledes ut; arbeiderorganisasjonene var blitt sterke og kampdyktige, de tilkjempet sig både økede lønninger og kortere arbeidstid, og de presset den nye statslige sociallovgivningen frem. Det tok sig ut som om vi holdt på å vokse inn i det socialistiske samfund, og straks var den «revisjonistiske» lære på stedet og forkyndte at «katastrofeteorien» var foreldet og tåpelig, at vi nettop skulde «vokse» inn i socialismen.

Men det gikk ikke mange årene inn i det nye århundredet, før billedet igjen fikk en annen farve. Arbeidsgiverforeningene blev sterkere, arbeidskampene gikk dårligere, prisnivået steg fortere enn lønningene. De gamle jordbruks- og råstofflandene begynte å industrialiseres; det blev knappere om råstoffer i verden. Kampen mellom statene om råstoffer og avsetningsmarkeder skapte den moderne imperialismen; det trakk op til verdenskrigen. Og da krigen kom, løste den op

alle gamle bånd i samfundet, klassemotsetningene blev dypere og bitrere, samfundets motstandsevne svakere. Katastrofelæren viste sig å være gyldig i Russland, i Tyskland og Ungarn, selv om veien til socialismen kanskje ikke går gjennom én revolusjon, men gjennom mange. Den vil sikkert også ha sin gyldighet i andre land. Marx og Engels har fått rett overfor «revisjonistene» i sin katastrofeteori, og de får kanhende rett i andre av sine «foreldede» teorier også.

Men det er likevel ikke for de enkelte «teorienes» skyld, vi idag leser manifestet. Det er for å lære å tenke marxistisk, det vil si historisk-logisk, og for å la oss gjennemgløde av dets ild. Manifestet er ikke noget bekjennelsesskrift som rettroende teologer skal fortolke på; det er den flammende revolusjonære appell, det er tanke og lidenskap smeltet sammen til ett.

Edv. Bull.

Fortaler.

«Kommunistenes Forbund», en internasjonal arbeiderforening, som under de daværende forhold selvfølgelig måtte være hemmelig, gav på en kongress i London i november 1847. undertegnede i opdrag å skrive et utførlig teoretisk og praktisk partiprogram bestemt til å offentliggjøres. Så blev det efterfølgende manifest til, og manuskriptet vandret få uker før februarrevolusjonen til London for å trykkes. Det utkom først på tysk, og på dette sprog blev det optrykt i minst 12 forskjellige utgaver i Tyskland, England og Amerika. På engelsk utkom det først i 1850 i «Red Republican» oversatt av Helen Macfarlane, og i 1871 kom det i minst tre forskjellige oversettelser i Amerika. På fransk utkom det først i Paris kort før junioprøret i 1848 og ganske nylig også på dette sprog i «Le Socialiste» i New-York. En ny oversettelse er under arbeide. På polsk blev det utgitt i London kort efter den første tyske utgave. På russisk i Genf i sekstiårene. På dansk blev det likeledes oversatt straks efterat det var offentliggjort.

Hvor meget forholdene enn har forandret sig i de siste 25 år, så har de grunnsetninger som er utviklet i manifestet den dag idag sin fulle gyldighet. Her og der kan det nok være enkelte ting som burde gjøres

bedre. Den praktiske anvendelse av disse grunnsetninger, erklærer manifestet selv, vil overalt og alltid avhenge av de historiske omstendigheter som foreligger, og derfor legges slett ingen vekt på de revolusjonære forholdsregler som er fremsatt i avsnitt II. Dette avsnitt vilde i våre dager i mange henseender komme til å lyde anderledes. Tar man i betraktning den veldige utvikling av storindustrien i de siste 25 år og arbeiderklassens voksende partiorganisasjon som går jevnside med denne utvikling, ser man enn videre på de praktiske erfaringer man gjorde først i februarrevolusjonen og ennu meget mere i Pariserkommunen, hvor proletariatet for første gang innehadde den politiske makt i hele to måneder, tar man alt dette med i beregningen, så finner man at dette program på sine steder er foreldet. Først og fremst har kommunen bevist «at arbeiderklassen ikke uten videre kan ta den ferdige statsmaskine i bruk og sette den i bevegelse for sine egne formål.» (Se «Borgerkrigen i Frankrike, adresse fra generalrådet for den internasjonale arbeiderassosiasjon», i den tyske utgave side 19, hvor dette er videre utviklet.) Videre er selvfølgelig kritikken av den socialistiske litteratur mangelfull for vår tid, da den bare når til 1847. Likeledes er bemerkningene om kommunistenes stilling til de forskjellige opposisjonspartier (avsnitt IV) visstnok i sine hovedtrekk gjeldende for vår tid, men foreldet i enkelthetene, fordi den politiske stilling helt har forandret sig, og den historiske utvikling har skaffet ut av verden de fleste av de partier som er opregnet der.

Men manifestet er et historisk dokument som vi ikke har rett til å forandre. En senere utgave vil

kanskje utkomme med en innledning som skal slå bro over avstanden mellom 1847 og våre dager; nærværende utgave kom så uventet på oss at det ikke blev tid til det.

London, 24 juni 1872.

Karl Marx.

Friedrich Engels.

II.

Forordet til nærværende utgave må jeg dessverre underskrive alene. Marx — den mann som arbeiderklassen både i Europa og Amerika skylder mer enn nogen annen — Marx hviler på kirkegården i Highate, og på hans grav vokser allerede det første gress. Etter hans død kan det ikke lenger være tale om å omarbeide eller utvide manifestet. Jeg anser det derfor for desto mer nødvendig uttrykkelig å fastslå følgende:

Den grunntanke som går gjennom manifestet: at den økonomiske produksjon og den samfunnsorden som svarer til denne, danner grunnlaget for den politiske og intellektuelle historie i ethvert tidsavsnitt, at som følge derav hele historien (siden det urgamle felles-eie til jord blev oppløst) har vært en historie om klassekamper, kamper mellom utbyttede og utbyttere, beherskede og herskende klasser på forskjellige trin av samfunnsutviklingen, men at denne kamp nu har nådd et trin hvor den utbyttede og undertrykte klasse (proletariatet) ikke mere kan befri sig for den klasse som utbytter og undertrykker den (bourgeoisiet), uten samtidig å befri hele samfundet for utbytning, under-

trykkelse og klassekamper — denne grunntanke tilhører ene og alene Marx.*

Jeg har allerede ofte sagt dette; men nettop nu er det nødvendig at det også står foran manifestet.

London, 28 juni 1883.

F. Engels.

III.

Siden ovenstående blev skrevet, er en ny utgave av manifestet igjen blitt nødvendig, og det har også foregått en hel del med manifestet som må omtales her.

En ny russisk utgave — av Vera Sassulitsch — utkom i 1882 i Genf; fortalen til den blev skrevet av Marx og mig. Dessverre er det tyske originalmanuskript kommet bort for mig; jeg må altså oversette fra russisk igjen, og det vinner arbeidet ikke ved. Det heter her:

«Den første russiske utgave av «Det kommunistiske partis manifest» i Bakunins oversettelse utkom i begynnelsen av sekstiårene i «Kolokols» trykkeri. Den gang var en russisk utgave av dette skrift som var beregnet på Vesteuropa, nærmest en litterær kuriositet.

* «Denne tanke,» sier jeg i fortalen til den engelske oversettelse av manifestet, «denne tanke som etter min mening er kallet til å legge grunnen til det samme fremskritt i den historiske videnskap som Darwins teori i naturvidenskapen, denne tanke hadde vi begge litt etter litt nærmet oss allerede flere år før 1845. Hvor langt jeg selvstendig hadde beveget mig i denne retning, viser min «Arbeiderklassens stilling i England». Men da jeg våren 1845 traff Marx igjen i Brüssel, hadde han den helt ferdig og forela mig den i næsten likeså klare ord som dem jeg ovenfor har sammenfattet den i.

Nu er det imidlertid anderledes. Hvor lite den proletariske bevegelses omfang var på den tid da det kommunistiske manifest første gang blev offentliggjort (januar 1848), viser best det siste kapitel: «Kommunistenes stilling til de forskjellige opposisjonelle partier». Her mangler fremfor alt Russland og de Forenede Stater. Det var på den tid Russland var den siste store reserve for det européiske bakstrev, og det var den gang utvandringen til de Forenede Stater suget til sig overskuddet av krefter hos det européiske proletariat. Begge disse land forsynte Europa med råstoff og tjente samtidig som avsetningsmarked for dets industriprodukter. Begge var altså hver på sin måte støtter for den européiske samfundsorden.

Hvor helt anderledes er ikke dette nu! Nettop den européiske utvandring har muliggjort den kolossale utvikling av det nordamerikanske jordbruk, som ved sin konkurranse ryster så vel den store som den lille jordeiendom i Europa i sine sammenføyninger. Den har tillike gjort det mulig for de Forenede Stater å begynne utbytningen av sine rikholdige industrielle hjulpekilder og det med en slik energi og i en sådan målestokk at dette på kort tid må komme til å gjøre ende på Vesteuropas industrielle monopol. Og begge disse omstendigheter virker også tilbake på Amerika i revolusjonær retning. Den lille og den middelstore grunneiendom som drives av eierne selv, grunnlaget for Amerikas politiske ordning, ligger mer og mer under for kjempefarmernes konkurranse, mens det samtidig i industriegnene for første gang danner sig et tallrikt proletariat og en fabelaktig konsentrasjon av kapitalene.

La oss se på Russland. Under revolusjonen i 1848—49 var det ikke bare fyrstene, men også det européiske bourgeoisi som i en russisk intervensjon så den eneste redning fra det proletariat som nettop da begynte å bli sig sin makt bevisst. De utropte tsaren til fører for den européiske reaksjon. Nu sitter han i Gatschina som revolusjonens krigsfange, og Russland er fortroppen for den revolusjonære bevegelse i Europa.

Det var det kommunistiske manifestets oppgave å proklamere at den nuværende borgerlig eiendom uundgåelig vil komme til å gå under. Men i Russland finner man ved siden av kapitalismen som er i jagende utvikling, og de første tegn til en borgerlig eiendom den største halvpart av jorden i bøndernes felleseie.

Spørsmålet blir altså: Kan den russiske bondekommune, som riktignok betegner det opprinnelige felleseie til jord i en meget oppløst form, kan denne umiddelbart gå over til en høiere kommunistisk form for grunneiendom, eller må den først gjennomgå den samme oppløsningsprosess som vi ser i den historiske utvikling i Vesten?

Det eneste svar som på dette tidspunkt er mulig å gi, er dette: Hvis den russiske revolusjon blir signalet til en arbeiderrevolusjon i Vesten, slik at begge to utfyller hinannen, da kan det nuværende russiske jordfelleskap bli utgangspunkt for en kommunistisk utvikling.

London, 21 januar 1882.

En ny polsk oversettelse utkom omtrent samtidig i Genf: Manifest kommunistyczny.

Videre er det kommet en ny dansk oversettelse i «Socialdemokratisk Bibliotek, Kjøbenhavn, 1885». Den er dessverre ikke helt fullstendig; nogen viktige steder som synes å ha voldt oversetteren vanskeligheter, er utelatt; også andre spor av overfladiskhet ser man her og der, og dette virker desto mere nedslående fordi man kan se på arbeidet at oversetteren hvis han hadde gjort sig litt mere umak, kunde ha ydet det utmerkede.

I 1886 utkom en ny fransk oversettelse i «Le Socialiste» i Paris; det er den beste som hittil er utkommet.

Efter den blev i samme år offentliggjort en spansk oversettelse først i «El Socialista» i Madrid og derefter som brosjyre: Manifesto del Partido Comunista por Carlos Marx y F. Engels, Madrid, Administracion de «El Soczialista», Hernan Cortés 8.

Som en kuriositet omtaler jeg at manuskriptet til en armenisk oversettelse i 1887 blev tilbudt en forlegger i Konstantinopel; men den gode mann hadde ikke mot til å trykke noget som navnet Marx stod på og mente at oversetteren selv skulde stille sig som forfatter, hvad han imidlertid av slo.

Efterat snart den ene og snart den annen av de mere eller mindre mangelfulle amerikanske oversettelser gjentagne ganger var blitt optrykt i England, utkom endelig en pålitelig oversettelse i året 1888. Den er av min venn Samuel Moore og før den gikk i trykken ennu en gang gjennomsett av oss begge i fellesskap. Titelen er: Manifesto of the Communist Party by Karl Marx and Friedrich Engels. Authorized English Translation, edited and annotated by Friedrich Engels. 1888. London, Lilliam Reeves, 185 Fleet st. E. C. Nogen av an-

merkningene i den her foreliggende utgave har jeg tatt fra den engelske.

Manifestet har hatt sin egen eiendommelige historie. I det øieblikk det utkom, blev det hilst med begeistring av den ennu lite tallrike fortropp for den videnskapelige socialisme (hvad de oversettelser tydelig viser som er nevnt i den første fortale), men det blev snart trengt i bakgrunnen av den reaksjon som begynte ved Pariserarbeidernes nederlag i juni 1848; og endelig i lovens navn erklært i rikets akt og bann ved domfellelsen av Kølnerkommunistene i 1852. Da den arbeiderbevegelse som skrev sig fra februarrevolusjonen, forsvant fra den offentlige skueplass, trådte også manifestet i bakgrunnen.

Da den européiske arbeiderklasse igjen hadde styrket sig tilstrekkelig til en ny storm på de herskende klassers makt, opstod den Internasjonale Arbeiderassosiasion. Den hadde til mål å smelte sammen hele den kampdyktige arbeidermasse i Europa og Amerika til en eneste stor hær. Den kunde derfor ikke *gå ut fra* de grunnsetninger som var nedlagt i manifestet. Den måtte ha et program som ikke lukket døren for de engelske Trades Unions, de franske, belgiske, italienske og spanske Proudhonister og de tyske Lassalleanere.* Dette program — en overveielse av motivene til Internasjonales statutter — blev utarbeidet av Marx med et

* Lasalle erklærte sig likeoverfor oss personlig alltid som «elev» av Marx og som sådan stod han selvfølgelig på manifestets grunn. Anderledes var det med dem av hans tilhengere som ikke nådde utover hans krav på produktivforeninger med statsstøtte, og som inndelte hele arbeiderklassen i dem som vilde ha statshjelp og dem som vilde være selvhjulpne.

mesterskap som selv Bakunin og anarkistene måtte anerkjenne.

Med hensyn til den endelige seier for de teorier som var opstillet i manifestet, stolte Marx trygt på den intellektuelle utvikling som arbeiderklassen måtte nå til gjennom diskusjoner og gjennom felles aksjon. De vekslende begivenheter i kampen mot kapitalen, nederlagene ennu mer enn seirene, kunde ikke undgå å gjøre det klart for de kjempende hvor utilstrekkelig det universalmiddel var som de hittil hadde trodd på, og gjøre dem mer mottagelig for en grundig innsikt i de sanne betingelser for arbeidernes frigjørelse. Og Marx hadde rett. Da Internasjonale i 1874 blev opløst, var arbeiderklassen noget ganske annet enn den hadde vært da foreningen blev stiftet i 1864. Proudhonismen i de romanske land og Lasalleanismen i Tyskland holdt på å dø ut, og selv de engelske Trades Unions som den gang var stokkonservative, nådde litt efter litt så langt at presidenten for deres kongress i Swansea i 1887 kunde si i deres navn: «Fastlandssocialismen virker ikke lenger avskrekkende på oss.» Men fastlandssocialismen det var i 1887 næsten ikke annet enn den teori som manifestet forkynner. Og således gjenspeiler manifestets historie til en viss grad den moderne arbeiderbevegelses historie siden 1848. For øieblikket er det utvilsomt det mest utbredte, det mest internasjonale verk i hele den socialistiske litteratur, et felles program for mange millioner arbeidere i alle land fra Sibiria til Kalifornia.

Og allikevel, da det utkom turde vi ikke kalle det et *socialistisk* manifest. Med socialister forstod man i 1847 to slags folk. På den ene side tilhengere av de forskjellige utopistiske systemer, særlig Owenistene i

England og Fourieristene i Frankrike, som begge to alt den gang var skrumpet inn til rene sekter som holdt på å dø ut. På den annen side var det de mest mangeartede sociale kvaksalvere som vilde helbrede alle samfundsonder med sine forskjellige universalmidler og med alle mulige slags flikkearbeider uten på nogen måte å skade kapitalen og profitten. I begge tilfelle altså folk som stod utenfor arbeiderbevegelsen, og som endog søkte støtte hos de «dannede» klasser. Den del av arbeiderne derimot som var overbevist om at politiske omveltninger var utilstrekkelige og krevet en grundig omdannelse av samfundet, den del kalte sig den gang *kommunistisk*. Det var en grovskåren, primitiv kommunisme; men den var mektig nok til å skape to systemer av utopisk kommunisme; i Frankrike Cabetts «ikariske» og i Tyskland Weitlings. Socialisme betegnet i 1847 en bourgeoisbevegelse, kommunisme en arbeiderbevegelse. Socialismen kunde i det minste på fastlandet diskuteres i salongene, med kommunismen var det utelukket. Og da vi alt dengang var av den mening «at arbeidernes frigjørelse måtte være arbeiderklassens eget verk», så kunde vi ikke et øieblikk være i tvil om hvilket navn vi skulde velge. Heller ikke siden er det nogen gang falt oss inn å forandre det.

«Proletarer i alle land, slutt eder sammen!» Bare få stemmer svarte da vi for mer enn 42 år siden ropte disse ord ut i verden umiddelbart før den første Paris-revolusjon, hvor proletariatet trådte frem med krav for sig selv. Men den 28 september 1864 samlet proletarer fra de fleste vesteuropbiske land sig til den Internasjonale Arbeiderassosiasion. Ære være dens minne. Internasjonalen selv levet visstnok bare ni år.

Men at det évige forbund av proletarer i alle land som den gang blev stiftet, ennu lever og lever kraftigere enn nogen sinne, for det gis det intet bedre bevis enn nettop denne dag. For idag mens jeg skriver disse linjer, mønstrer det européiske og amerikanske proletariat sine stridskrefter som nu for første gang er mobilisert, mobilisert som *en* hær under *en* fane og med *et* nærliggende mål: ved lov å få innført 8 timers normalarbeidsdag, et mål som alt Genferkongressen i 1889 satte sig. Og det skuespil som opføres idag, vil åpne øinene på alle lands kapitalister og grunneiere for det faktum, at nu er proletarene i alle land i sannhet forenet. Gid bare Marx stod ved siden av mig, så han kunde se det med egne øine!

London, 1 mai 1890.

F. Engels.

Det kommunistiske partis manifest.

Et spøkelse viser sig stadig i Europa — kommunismens spøkelse. Alle makter i det gamle Europa har sluttet sig sammen til en hellig klappjakt på dette spøkelse, paven og tsaren, Metternich og Guizot, franske radikale og tysk politi.

Hvor er det opposisjonsparti, som ikke av sine regjerende motstandere er blitt skjelt ut for å være kommunistisk, hvor er det opposisjonsparti som ikke har slynget denne brennemerkeende beskyldning tilbake så vel til de ennu mere ytterliggående som til sine reaksjonære motstandere.

To ting kan man slutte av denne kjensgjerning.

Kommunismen blir allerede av alle européiske makter anerkjent som en makt.

Det er på høie tid at kommunistene åpent legger frem for hele verden sin tenkemåte, sine mål, sin streben, og op mot eventyret om kommunismens spøkelse stiller et manifest fra partiet selv.

Med dette formål har kommunister av de forskjellige nasjonaliteter samlet sig i London og gitt utkast til følgende manifest som blir offentliggjort på engelsk, fransk, tysk, italiensk, flamsk og dansk.

Sjøvik Folkeboksamling

I. Bourgeoisii og proletariat.

Samfundenes historie hittil* er en historie om klassekamp.

Fri mann og slave, patrisier og plebeier, baron og livegen, laugsborger og svenn, kort sagt, undertrykkere og undertrykte stod bestandig mot hinannen, førte en uavbrutt snart skjult, snart åpen kamp som hver gang endte med en revolusjonær omdannelse av hele samfundet eller med begge de kjempende klassers undergang.

I de tidligere avsnitt av historien finner vi næsten overalt en fullstendig opdeling av samfundte i forskjellige stender, en mangfoldighet av sociale trin. I det gamle Rom har vi patricier, riddere, plebeier og slaver; i middelalderen feudalherrer, vasaller, laugsborgere, svenner, livegne, og innenfor næsten hver av disse klasser nye sociale avskygninger.

Det moderne borgerlige samfund som vokste op på

* Det vil nøiaktig uttrykt si, den skriftlig overleverte historie. I 1847 var samfundets forhistorie, den samfundsorganisasjon som gikk forut for all nedskreven historie, ennu så godt som ukjent. Siden den tid har Haxthausen opdaget jordfelleskap i Russland, og Maurer har vist at det er det samfundsgrunnlag som alle tyske stammer stod på da de trådte inn i historien, og litt efter litt fant man ut at landsbykommuner med jordfelleskap var urform for samfundet fra India til Irland. Endelig blev så den indre organisasjon av dette oprinnelige kommunistiske samfund i dets typiske form trukket frem i dagen gjennom Morgans glimrende opdagelse av ettens sanne natur og dens stilling i stammen. Med oppløsningen av dette oprinnelige felleseie begynner samfundets spaltning i særlige klasser som ender med å komme i motsetning til hinannen.

feudalsamfundets ruiner, har ikke ophevet klassemotsetningen. Det har bare satt nye klasser istedenfor de gamle, nye betingelser for undertrykkelse, nye former for kampen.

Vår tidsalder, bourgeoisiets tidsalder, utmerker sig allikevel ved, at den har forenklet klassemotsetningene. Hele samfundet spalter sig mer og mer i to store klasser som står skarpt mot hinannen: Bourgeoisie og proletariat.

Av middelalderens livegne fremgikk peleborgerne* i de første byer; av disse borgere utviklet sig de første spirer til bourgeoisiet.

Opdagelsen av Amerika, omseilingen av Afrika skapte et nytt felt for det opkommende bourgeoisie. Det ostindiske og kinesiske marked, koloniseringen av Amerika, varebytningen med koloniene, økningen av byttemidler og varer overhodet gav handel, skibsfart, industri et uanet opsving og dermed det revolusjonære element i det hensmuldrende feudale samfund en rask utvikling.

Den tidligere feudale eller laugsmessige driftsmåte i industrien strakk ikke mer til for behovet som vokste med de nye markeder. Manufakturen trådte istedenfor den. Laugsmesterne blev fortrenget av den industrielle middelstand, arbeidets deling mellem de forskjellige laug forsvant for arbeidsdelingen i det enkelte verksted.

Men stadig vokste markedene, stadig steg behovet. Heller ikke manufakturen strakk til mer. Da revolu-

* Borgere som bor utenfor bymurene, men innenfor byens område.

sjonerte dampen og maskinene den industrielle produksjon. Istedenfor manufakturen trådte den moderne storindustri, istedenfor den industrielle middelstand de industrielle millionærer, førere for hele industrielle arméer, det moderne bourgeoisi.

Storindustrien har skapt det verdensmarked, som opdagelsen av Amerika forberedte. Verdensmarkedet har gitt handelen, skibsfarten og samferdslen over land en umåtelig utvikling. Disse har igjen virket tilbake på industriens utbredelse, og i samme grad som industri, handel, skibsfart. jernbaner øket sitt område, i samme grad utviklet bourgeoiset sig, øket det sin kapital, trengte det alle klasser som stammet fra middelalderen i bakgrunnen.

Vi ser altså hvorledes det moderne bourgeoisi selv er produktet av en lang utvikling, en rekke omveltninger i produksjonsmåten og samferdselsforholdene.

Hvert av disse bourgeoisiets utviklingstrin var ledsaget av et tilsvarende politisk fremskritt. Fra begynnelsen av var det en undertrykt stand under feudalerherrenes herredømme, og i kommunen* en bevebnet assosiasjon med selvstyre; snart var det uavhengig byrepublikk, snart skattepliktig tredjestand i monarkiet; derefter kom det på manufakturens tid til å danne motvekt mot adelen i stendermonarkiet eller det absolutte monarki og var i det hele det viktigste grunnlag for de store monarkier, inntil det endelig efterat storindustrien og verdensmarkedet var skapt, tilkjempet sig

* Slik kalte Italias og Frankrikes byboere sitt bysamfund, efterat de av sine feudalherrer hadde kjøpt eller tiltvunget sig retten til å styre sig selv.

det hele og fulle politiske herredømme i den moderne representativstat. Den moderne statsmakt er bare et utvalg som forvalter hele bourgeoisiklassens felles affærer.

Bourgeoisiet har spillet en meget revolusjonær rolle i historien.

Bourgeoisiet har — hvor det er kommet til makten — ødelagt alle feudale, patriarkalske, idylliske forhold. Det har ubarmhjertig revet itu de brogede feudalbånd som knyttet menneskene til sine naturlige foresatte og ikke latt noget annet bånd tilbake mellom menneske og menneske enn den nakne interesse, den følelsesløse «kontante betaling». Det har druknet det fromme svermeris, det spissborgerlige vemods, den ridderlige begestrings fromme gysninger i den egoistiske beregnings iskolde vann. Det har oppløst den personlige verdighet i bytteverdi, og istedenfor de utallige velhjemlede og velerhvervede friheter satt den ene samvittighetsløse handelsfrihet. Det har med ett ord istedenfor en utbytning innhyllt i religiøse og politiske illusjoner satt den åpne, skamløse, direkte, tørre utbytning.

Bourgeoisiet har fjernet hegenglorien fra alt ærverdigg virke som man før betraktet med from ærefrykt. Det har forvandlet lægen, juristen, presten, dikteren, vitenskapsmannen til sine betalte lønnsarbeidere.

Bourgeoisiet har revet det rørende sentimentale slør av familieforholdet og ført det tilbake til et rent pengeforhold.

Bourgeoisiet har vist hvorledes den brutale kraftutfoldelse som reaksjonen i så høi grad beundrer ved middelalderen, i grunnen var parret med det tregeste

dagdriveri. Først det har bevist hvad menneskelig virksomhet kan få i stand. Det har fullført ganske andre underverker enn egyptiske pyramider, romerske vannledninger og gotiske katedraler, det har gjort ganske andre tog enn folkevandringer og korstog.

Bourgeoisiet kan ikke eksistere uten uavlatelig å revolusjonere produksjonsmidlene, altså produksjonsforholdene, altså alle samfunndsforhold. Uforandret bibehold av den gamle produksjonsmåte var derimot den første livsbetingelse for alle tidligere industrielle klasser. Den stadige omveltning av produksjonen, den uavbrutte rystelse av alle samfunndsforhold, den evige usikkerhet og bevegelse utmerker bourgeoisiets tidsalder fremfor alle andre. Alle faste, forstenede forhold med sitt følge av gammelærverdige forestillinger og meninger oppløses, alle nydannede blir foreldet før de får tid til å forbene sig. Alt standspreget og stillestående fordamper, alt hellig blir vanhelliget, og menneskene er endelig nødt til å se på sin livsstilling og sine gjensidige forbindelser med nøkterne øine.

Behovet for en stadig større omsetning av produkter jager bourgeoisiet over hele jordkloden. Overalt slår det sig ned, overalt setter det sig fast, overalt knytter det forbindelser.

Bourgeoisiet har ved sin utnyttelse av verdensmarkedet gjort produksjonen og forbruket i alle land kosmopolitisk. Det har til sorg for bakstreverne trukket grunnen bort under den nasjonale industri. De urgamle nasjonale industrier er tilintetgjort og tilintetgjøres ennå daglig. De blir fortrent av nye industrier, som det blir et livsspørsmål for alle civiliserte nasjoner å innføre, av industrier som ikke lenger forarbei-

der innenlandske råstoffer, men råstoffer som hører hjemme i de fjerneste soner, og hvis fabrikater ikke bare blir brukt i landet selv, men i alle verdensdeler. Istedenfor de gamle behov som blev tilfredsstillet ved landets egne frembringelser, kommer nye som krever produkter fra de fjerneste land og klimaer for å bli tilfredsstillet. Istedenfor de gamle lokale og nasjonale områder som var sig selv nok, som var avsluttet i sig selv, kommer en alsidig forbindelse, en alsidig innbyrdes avhengighet nasjonene imellem. Og som i den materielle så også i den åndelige produksjon. De enkelte nasjoners åndelige frembringelser blir felleseie. Den nasjonale ensidighet og begrensning blir etterhvert umulig, og av de mange nasjonale og lokale litteraturer danner sig en verdenslitteratur.

Bourgeoisiet river alle, selv de mest barbariske nasjoner, inn i civilisasjonen ved den raske forbedring av alle produksjonsmidler, ved den uendelige lettelse i samferdselen. De billige varepriser er det svære artilleri, hvormed det skyter alle kinesiske murer i grus, hvormed det tvinger det mest hårdnakkede fremmedhat hos barbarerne til kapitulasjon. Det tvinger alle nasjoner til å anta bourgeoisiets produksjonsmåte, hvis de ikke vil gå til grunne. Det tvinger dem til å innføre den såkalte civilisasjon hos sig selv, d. v. s. til å bli bourgeois. Kort sagt, det skaper sig en verden i sitt eget billede.

Bourgeoisiet har lagt landet under byens herredømme. Det har skapt veldige byer, det har i høi grad øket bybefolkningens tall i forhold til landbefolkningen og således revet en betydelig del av befolkningen bort fra landlivets sløvende innflytelse. På samme måte som

det har gjort landet avhengig av byen, har det gjort de barbariske og halvbarbariske land avhengig av de civiliserte, bondefolkene av bourgeoisifolkene, orienten av oksidenten.

Bourgeoisiet samler mer og mer det spredte — så vel produksjonsmidlene som eiendommen og befolkningen. Det har klumpet befolkningen sammen, centralisert produksjonsmidlene, og samlet eiendommen på få hender. Den nødvendige følge av dette var den politiske centralisasjon. Uavhengige, løst forbundne provinser med forskjellige interesser, lover, regjeringer og tollbestemmelser, blev trengt sammen i *en* nasjon, under *en* regjering, *en* lov med *en* nasjonal klasseinteresse, *en* tollgrense.

Bourgeoisiet har under sitt hundreårige klasseherredømme skapt produksjonskrefter i større masser, med veldigere omfang enn alle foregående slektledd tilsammen. Undertvingelse av naturkreftene, maskiner, anvendelse av kjemien på industri og jordbruk, dampskibsfart, jernbaner, elektriske telegrafer, opdyrkning av hele verdensdeler, elver som er gjort seilbare, hele befolkninger stampet frem av jorden — hvilket tidligere århundre ante, at slike produksjonskrefter slumret i samfundsarbeidets skjød.

Vi har altså sett at de produksjons- og samferdselsmidler på hvis grunn bourgeoisiet vokste frem, blev til i det feudale samfund. På et visst trin i utviklingen av disse produksjons- og samferdselsmidler svarte ikke lenger de forhold hvorunder det feudale samfund produserte og utvekslet varer, den feudale organisasjon av akerbruk og industri, med ett ord de feudale eiendomsforhold til de allerede utviklede produktivkrefter. De

hemmet produksjonen istedenfor å fremme den. De forvandlet sig til lenker. De måtte bli sprengt, og de blev sprengt.

Istedenfor dem kom den fri konkurranse med de samfundsforhold og den politiske konstitusjon som svarte til den, med bourgeoisiets økonomiske og politiske herredømme.

For våre øine går en lignende bevegelse for sig. De borgerlige produksjons- og samferdselsforhold, de borgerlige eiendomsforhold, det moderne borgerlige samfund som hadde tryllet frem så veldige produksjons- og samferdselsmidler, ligner trollmannen som ikke lenger kan beherske de underjordiske makter han har manet frem. I årtier har industriens og handelens historie bare vært historien om de moderne produktivkrefters oprør mot de moderne produksjonsforhold, mot de eiendomsforhold som er en livsbetingelse for bourgeoisiet og dets herredømme. Man behøver bare nevne handelskrisene som ved sin periodiske tilbakevenden mere og mere truende setter hele det borgerlige samfunds eksistens på spill. Under handelskrisene blir en stor del, ikke bare av de avlede produkter, men også av de produktivkrefter som allerede er skapt, regelmessig tilintetgjort. Unde krisene bryter en samfundsepidemi ut, som vilde forekommet alle tidligere tidsaldre som en meningsløshet — overproduksjonens epidemi. Samfundet finner sig plutselig for et øieblikk satt tilbake i en tilstand av barbari; en hungersnød, en almindelig ødeleggelseskrig synes å ha avskåret det fra all tilførsel av levnettsmidler; industrien, handelen synes tilintetgjort, og hvorfor? Fordi det har for megen civilisasjon, for mange levnettsmidler, for meget industri, for meget

handel. De produktivkrefter som står til dets rådighet, tjener ikke mer til å fremme de borgerlige eiendomsforhold; tvert imot, de er blitt for veldige for disse forhold, de hemmes av dem, og så snart de overvin-ner denne hemning, bringer de hele det borgerlige samfund i uorden, setter de den borgerlige eiendoms eksistens i fare. De borgerlige forhold er blitt for trange til å rumme den rikdom de selv har frembragt. Hvordan overvin-ner bourgeoisiet krisene? På den ene side ved en nødtvungen ødeleggelse av en masse produktivkrefter, på den annen side ved erobring av nye markeder og ved en grundigere utbytning av gamle markeder. Hvorledes altså? Jo, derved at det forbereder ennu mere omfattende, ennu veldigere kriser og forringer midlene til å forebygge krisene.

De våben bourgeoisiet har slått feudalismen til jorden med, retter sig nu mot bourgeoisiet selv.

Men bourgeoisiet har ikke bare smidd de våben som bringer det døden; det har også skapt de menn som skal føre disse våben — de moderne arbeidere, *proletarene*.

I samme grad som bourgeoisiet, d. v. s. kapitalen, utvikler sig, i samme grad utvikler proletariatet sig, de moderne arbeidere, som bare lever så lenge som de finner arbeid, og som bare finner arbeide så lenge som deres arbeid øker kapitalen. Disse arbeidere som må selge sig stykkevis, er en vare som enhver annen handelsartikkel og derfor i samme grad utsatt for alle omskiftelser i konkurransen, for alle svingninger på markedet.

Proletarens arbeide har ved maskinenes utbredelse og ved arbeidsdelingen mistet all selvstendig karakter

og dermed all interesse for arbeideren. Han blir et rett og slett tilbehør til maskinen som man bare forlanger det enkleste, ensformigste, det mest lettlærte håndgrep av. De omkostninger arbeideren volder, innskrenker sig derfor til næsten bare de levnetsmidler han trenger til sitt underhold og til forplantning av sin rase. Men prisen på en vare, altså også på arbeidet, er lik dens produksjonsomkostninger. I samme grad som ulystfølelsen ved arbeidet tar til, tar derfor lønnen av. Ja, ennu mer, jo mere maskineri og arbeidsdeling tar til, jo mer arbeide blir det å utføre, og derfor må enten arbeidstiden forlenges, eller det må kreves mere arbeide i en given tid, eller maskinenes fart må økes o. s. v.

Den moderne industri har forvandlet den patriarkalske mesters lille verksted til den industrielle kapitalists store fabrikk. Masser av arbeidere stuert sammen i fabrikkene blir organisert på soldatervis. Som menige industrisoldater blir de stillet under opsyn av en hel stab av underoffiserer og offiserer. De er ikke bare trøller i bourgeoisistaten, trøller for bourgeoisiklassen; men hver dag og time er de trøllbundet av maskinen, av opsynsmannen og ikke minst av de enkelte kapitalister selv. Dette despoti er så smålig, så avskyelig, så harmelig, fordi det så åpent forkynner vinning som sitt formål.

Jo mindre arbeidet krever dyktighet og fysisk kraft, d. v. s. jo mere den moderne industri utvikler sig, desto mer fortrenkes mannsarbeide av kvinne- og barnearbeide. Forskjell i kjønn og alder har ingen social gyldighet mer for arbeiderklassen. Arbeiderne er bare

arbeidsredskaper som alt etter alder og kjønn krever større og mindre omkostninger.

Er fabrikantens utbytning av arbeideren forsåvidt endt at arbeideren får sin arbeidslønn kontant utbetalt, så faller de andre deler av bourgeoisiet over ham, huseieren, kjøbmannen, pantelåneren o. s. v.

De som hittil har hørt til middelstanden, småfabrikantene, småkjøbmennene og rentiererne, håndverkerne og bøndene, alle disse klasser synker ned i proletariatet, dels fordi deres lille kapital ikke strekker til for storindustriell drift og derfor ligger under i konkurransen med storkapitalistene, dels fordi deres dyktighet blir satt ut av kurs ved nye produksjonsmåter. Således får proletariatet tilsig fra alle befolkningslag.

Proletariatet gjennomløper forskjellige utviklingstrin. Dets kamp mot bourgeoisiet begynner i det øieblikk det blir til. I begynnelsen kjemper de enkelte arbeidere, så arbeiderne i en fabrikk, så arbeiderne i et fag på et sted mot den enkelte kapitalist som direkte utbytter dem. De retter sitt angrep ikke bare mot de borgerlige produksjonsforhold, de retter det mot produksjonsmidlene selv; de ødelegger de fremmede konkurrerende varer, de slår maskinene i stykker, de setter ild på fabrikkene, de forsøker å vinne tilbake middelalderarbeidernes ugjenkallelig tapte stilling.

På dette trin er arbeiderne en masse som er spredt ut over hele landet og splittet ved innbyrdes konkurranse. En massesammenslutning av arbeiderne er på dette utviklingstrin ikke et resultat av deres egen forening, men en følge av en sammenslutning innenfor bourgeoisiet, som for å nå sine politiske mål må, og foreløbig også kan, sette hele proletariatet i bevegelse.

På dette trin kjemper altså proletariatet ikke mot sine fiender, men mot sine fienders fiender, restene av det absolutte monarki, jordeierne, det ikke industrielle bourgeoisi, småborgerne. Hele den historiske bevegelse er således samlet i bourgeoisiets hender. Enhver seier som vinnes, er en seier for bourgeoisiet.

Men med industriens utvikling vokser ikke bare proletariatet i tall, det blir trengt sammen i større masser, det vokser i kraft, og det føler den mer. Proletariatets interesser, deres livsvilkår blir mer og mer ensartet, idet maskineriet etterhvert utvisker forskjellen i arbeidet og næsten overalt trykker lønnen ned til det samme lave nivå. Den voksende konkurransen innenfor bourgeoisiet og handelskrisene som er en følge av denne, fremkaller stadig større svingninger i arbeidslønnen. Den raske og ustanselige utvikling i forbedringen av maskinene gjør hele deres livsstilling mer og mer usikker. Sammenstøtene mellom den enkelte arbeider og den enkelte bourgeois får mer og mer karakter av et sammenstøt mellom to klasser. Arbeiderne begynner å danne sammenslutninger mot bourgeoisiet, de kommer sammen for å holde sin arbeidslønn oppe. De stifter selv varige assosiasjoner for å utruste sig til de leilighetsvise opprør. Her og der bryter kampen ut i oppløp.

Fra tid til annen seierer arbeiderne, men bare forbigående. Det egentlige resultat av kampene er ikke hvad de umiddelbart opnår, men det er en sammenslutning av arbeiderne som griper mer og mer om sig. Den fremmes ved utviklingen av samferdselsmidlene, dette storindustriens produkt, som setter arbeiderne i de forskjellige landsdeler i forbindelse med hinannen. Men det er nettop bare en slik forbindelse man trenger for

å centralisere alle disse lokalkamper som overalt har samme karakter, til en nasjonalkamp, til en klassekamp. Men enhver klassekamp er en politisk kamp. Og den sammenslutning som middelalderens borgere med sine bygdeveier trengte århundreder til å skape, får de moderne arbeidere i stand på ganske få år.

Denne organisasjon av proletarene som klasse og dermed som politisk parti sprenges hvert øieblikk av konkurransen mellom arbeiderne innbyrdes. Men den oppstår alltid på ny, sterkere, fastere, mektigere. Den tiltvinger sig anerkjennelse av enkelte av arbeidernes krav i form av lover, idet den benytter sig av bourgeoisiets innbyrdes splittelse. Et eksempel er loven om titimersdagen i England.

Sammenstøtene innenfor det gamle samfund fremmer i det hele på mange måter proletariatets utvikling. Bourgeoisiet befinner sig i en uavlatelig kamp: først mot aristokratiet, dernæst mot de deler av bourgeoisiet selv, hvis interesser er kommet i strid med industriens fremskritt, og alltid mot bourgeoisiet i alle andre land. I alle disse kamper er det nødt til å appellere til proletariatet og ty til dets hjelp og på den måte trekke det inn i den politiske bevegelse. Det tilfører altså selv proletariatet sine egne dannelseselementer, d. v. s. våben mot sig selv.

Som vi har sett kastes enn videre store deler av den herskende klasse ved industriens fremskritt ned i proletariatet eller trues i det minste i sine livsbetingelser. Også de tilfører proletariatet en masse dannelseselementer.

I tider endelig, da klassekampen nærmer sig avgjørelsen, antar oppløsningsprosessen innenfor den her-

skende klasse, innenfor hele samfundet en så heftig, en så grell karakter, at en liten del av den herskende klasse sier sig løs fra den og slutter sig til den revolusjonære klasse, som bærer fremtiden i sine hender. Slik som derfor før endel av adelen gikk over til bourgeoisiet, således går nu en del av bourgeoisiet over til proletariatet, og især en del av bourgeoisideologene, som har arbeidet sig frem til en teoretisk forståelse av hele den historiske bevegelse.

Av alle de klasser som i våre dager står likeoverfor bourgeoisiet, er bare proletariatet en virkelig revolusjonær klasse. De andre klasser sykner hen og går under med storindustrien. Proletariatet er dens mest egenartede produkt.

Hele middelstanden: småfabrikantene, småkjøbmennene, rentenistene, håndverkerne, bøndene, alle kjemper de mot bourgeoisiet for å sikre sin tilværelse som middelstand mot undergang. De er altså ikke revolusjonære, men konservative. Ja, ennu mer. De er reaksjonære, de prøver å dreie historiens hjul tilbake. Er de revolusjonære, så er det med henblikk på deres forestående overgang til proletariatet, så forsvarer de ikke sine nuværende, men sine fremtidige interesser, så forlater de sitt eget standpunkt for å stille sig på proletariatets.

Filleproletariatet, denne passive forråtnelse av det underste lag i det gamle samfund, vil ved en proletarrevolusjon hist og her bli slynget inn i bevegelsen; men iifølge hele sin livsstilling vil det være mere tilbøielig til å la sig kjøpe til reaksjonære renker.

Det gamle samfunds livsvilkår er allerede tilintetgjort i proletariatets livsvilkår. Proletaren er eien-

domsløs; hans forhold til kone og barn har ingen likhet med det borgerlige familieforhold. Det moderne industriarbeide, den moderne undertrykkelse under kapitalen, den samme i England som i Frankrike, i Amerika som i Tyskland, har strøket av ham hvert spor av nasjonal karakter. Lovene, moralen, religionen er for ham like så mange borgerlige fordommer, skalkeskjul for like så mange borgerlige interesser.

Alle tidligere klasser som erobret makten, forsøkte å sikre den stilling de hadde vunnet ved å underkaste hele samfundet sine erhvervsvilkår. Proletarene kan bare erobre samfundets produktivkrefter for sig selv ved å avskaffe sin egen og dermed hele den tidligere måte å erverve på. Proletarene har ingenting å sikre for sig selv. De har bare å ødelegge alle tidligere privatsikkerheter og privatforsikringer.

Alle tidligere bevegelser var mindretallsbevegelser eller bevegelser i mindretalls interesse. Den proletariske bevegelse er det uhyre flertalls selvstendige bevegelse i det uhyre flertalls interesse. Proletariatet, det underste lag i det nuværende samfund, kan ikke reise sig, kan ikke rette sig op uten at hele overbygningen av de lag som utgjør det offisielle samfund sprenges i luften.

Proletariatets kamp mot bourgeoisiet er, om ikke av innhold så dog i formen, for det første en nasjonal kamp. Proletariatet i hvert enkelt land må naturligvis først bli ferdig med sitt eget bourgeoisi.

Idet vi har skildret de viktigste sider av proletariatets utvikling, har vi forfulgt den mer eller mindre skjulte borgerkrig innenfor det bestående samfund inn til det punkt da den bryter ut i åpen revolusjon, og da

proletariatet ved med vold å styrte bourgeoisiet grunnlegger sitt herredømme.

Samfundet hittil berodde som vi allerede har sett, på motsetningen mellom undertrykkende og undertrykte klasser. Men for at en klasse skal kunne undertrykkes, må den være sikret betingelser som setter den i stand til i det minste å friste en slavetilværelse. Den livegne arbeidet sig under sitt livegenskap frem til medlem av kommunen likesom småborgeren til bourgeois under den feudalistiske absolutismes åk. Men istedenfor å heve sig med industriens fremskritt synker den moderne arbeider dypere og dypere ned under sin egen klasses livsbetingelser. Arbeideren blir pauper, og pauperismen utvikler sig enda fortere enn befolkning og rikdom. Det viser sig altså tydelig at bourgeoisiet er uskikket til å vedbli å være den herskende klasse i samfundet og påtvinger samfundet sin klasses livsvilkår som en lov det må bøie sig for. Det er uskikket til å herske fordi det ikke er i stand til å sikre sin slave hans eksistens selv innenfor hans slaveri, fordi det er nødt til å la ham synke ned i en stilling hvor det må ernære ham istedenfor å bli ernæret av ham. Samfundet kan ikke lenger leve under bourgeoisiet, d. v. s. bourgeoisiets liv er ikke mer forenlig med samfundets liv.

Den vesentligste betingelse for at bourgeoisiklassen skal kunne eksistere og herske er at rikdom ophobes på privates hender, at kapital dannes og vokser; betingelsen for kapitalen er lønnsarbeidet. Lønnsarbeidet beror utelukkende på konkurransen mellom arbeiderne innbyrdes. Fremskrittet i industrien som bourgeoisiet viljeløst og motstandsløst bærer frem, setter isteden-

for splittelsen mellom arbeiderne ved konkurransen, en revolusjonær sammenslutning av dem ved assosiasjonen. Med storindustriens utvikling trekkes altså selve det grunnlag bort under bourgeoisiets føtter, på hvilket det produserer og tilegner sig produktene. Det produserer fremforalt sin egen bødde. Bourgeoisiets undergang og proletariatets seier er like uundgåelige.

II. Proletarer og kommunister.

I hvilket forhold står kommunistene til proletarene i det store og hele?

Kommunistene danner ikke noget egt parti likeoverfor de andre arbeiderpartier.

De har ingen interesser som skiller sig ut fra hele proletariatets interesser.

De oppstiller ingen særlige prinsipper som de vil forme den proletariske bevegelse efter.

Kommunistene skiller sig fra de andre proletarpartier på den ene side derved, at de i proletarenes forskjellige nasjonale kamper fremhever og gjør gjeldende de proletariatets felles interesser som er uavhengige av all nasjonalitet, på den annen side derved, at de på de forskjellige utviklingstrin som kampen mellom proletariat og bourgeoisi gjennomløper, alltid varetar helhetsbevegelsens interesse.

Kommunistene er, praktisk sett, blandt arbeiderpartiene i alle land, de mest målbevisste, de som alltid stormer videre. Teoretisk har de forut for den øvrige del av proletariatet innsikten i vilkårene for proletarbevegelsen, i dens forløp og dens almindelige resultater.

Det nærmeste mål for kommunistene er det samme

som for alle andre proletarpartier: Å gjøre proletariatet til en klasse, styrte bourgeoisiets herredømme, erobre den politiske makt gjennom proletariatet.

Kommunistenes teoretiske setninger beror ingenlunde på ideer, på prinsipper som er oppfunnet eller opdaget av en eller annen verdensforbedrer.

De er bare almindelige uttrykk for en faktisk eksisterende klassekamp, en historisk bevegelse som går for sig for våre øine. Avskaffelsen av tidligere eiendomsforhold er ikke noget som er eget for kommunismen.

Alle eiendomsforhold har vært under den historiske omskiftelses, den historiske uophørlige forvandlings lov.

Den franske revolusjon f. eks. avskaffet feudal-eiendommen til fordel for den borgerlige eiendom.

Det som særpreger kommunismen er ikke avskaffelsen av eiendommen overhode, men avskaffelsen av den borgerlige eiendom.

Men den moderne borgerlige privateiendom er det siste mest fullendte uttrykk for den måte å fremstille produktene på og den måte å tilegne sig dem på som beror på klassemotsetningen, på den enes utbytning av den annen.

I denne betydning kan kommunistene sammenfatte sin teori i det ene uttrykk: Avskaffelse av privateiendommen.

Man har bebreidet oss kommunister at vi vil avskaffe den personlig erhvervede eiendom, den eiendom som er skapt ved ens eget arbeide, den eiendom som er grunnlaget for all personlig frihet, virksomhet og selvstendighet.

Eiendom skapt ved ens eget arbeide, selverhvervet,

selvfortjent eiendom! Taler I om småborgernes, småbøndernes eiendom, den som gikk forut for den borgerlige eiendom. Vi behøver ikke avskaffe den. Industriens utvikling har avskaffet den og avskaffer den fremdeles daglig.

Eller taler I om den moderne borgerlige privat-eiendom?

Men skaffer lønnsarbeidet, proletarens arbeide, ham eiendom. Ingenlunde. Det skaper kapitalen, d. v. s. den eiendom som utbytter lønnsarbeidet, som bare kan formere sig under den forutsetning, at den avler nytt lønnsarbeide, for på ny å utbytte dette. Eiendommen i dens nuværende skikkelse beveger sig i motsetningen kapital og lønnsarbeide. La oss se på begge sider av denne motsetning.

Å være kapitalist er ikke bare å innta en rent personlig, men en social stilling i produksjonen. Kapitalen er et fellesprodukt og kan derfor bare settes i bevegelse ved samvirke mellom mange samfundsmedlemmer, ja i siste instans bare ved samvirke mellom alle samfundsmedlemmer.

Kapitalen er altså ingen personlig makt, den er en samfundsmakt.

Når altså kapitalen forvandler sig til felleseiendom, til eiendom som tilhører alle medlemmer av samfundet, så forvandler ikke personlig eiendom sig til samfundseiendom. Det er bare eiendommens samfundskarakter som forandrer sig.

Den mister sin klassekarakter.

La oss se på lønnsarbeidet.

Lønnsarbeidets gjennomsnittspris er arbeidslønnens minimum, d. v. s. summen av de levnetsmidler som er

nødvendige for å holde arbeideren i live som arbeider. Det som altså lønnsarbeideren erhverver ved sin virksomhet, strekker bare så vidt til å gjenoprette hans nakne liv. Vi vil ikke avskaffe denne personlige erhvervelse av arbeidsproduktene som bare tjener til å gjenoprette det umiddelbare liv, en erhvervelse som ikke gir noget nettooverskudd, som kunde gi makt over andres arbeide. Vi vil bare opheve denne erhvervelses elendige karakter, hvor arbeideren bare lever for å øke kapitalen, bare lever i den grad som den herskende klasses interesser krever det.

I det borgerlige samfund er det levende arbeide bare et middel til å øke det ophobede arbeide. I det kommunistiske samfund er det ophobede arbeide bare et middel til å utvide, berike, fremme arbeidernes livs-prosess.

I det borgerlige samfund råder altså fortiden over nutiden, i det kommunistiske nutiden over fortiden. I det borgerlige samfund er kapitalen selvstendig og personlig, mens det virksomme individ er uselvstendig og upersonlig.

Å avskaffe dette forhold kaller bourgeoisiet å avskaffe personligheten og friheten. Og med rette. Det er nettop meningen å opheve bourgeoispersonligheten, bourgeois selvstendigheten, bourgeoisfriheten.

Med frihet forstår man under de nuværende borgerlige produksjonsforhold frihandelen, det frie kjøp og salg.

Men faller handelen, så faller også den frie handel. Frasene om den frie handel har som bourgeoisiets andre frihetsbravader bare en mening når de anvendes mot den bundne handel, mot middelalderens trell-

bundne borgere, men ikke når de anvendes mot den kommunistiske ophevelse av handelen, de borgerlige produksjonsforhold og bouregoisiet selv.

I er forferdet over at vi vil avskaffe privateiendommen. Men i eders bestående samfund er privateiendommen avskaffet for ni tiendedeler av dets medlemmer. Den eksisterer nettop fordi den ikke eksisterer for disse ni tiendedeler. I bebreider oss altså at vi vil opheve en eiendom som har eiendomsløshet for det uhyre flertall i samfundet som nødvendig forutsetning.

I bebreider oss med andre ord at vi vil avskaffe eders eiendom. Nuvel, det vil vi.

Fra det øieblikk av da arbeidet ikke mer kan slå om til kapital, penger, grunnrente, kort sagt til en samfundsmakt som kan monopoliseres, d. v. s. fra det øieblikk av, da den personlige eiendom ikke mer kan slå om til borgerlig eiendom, fra det øieblikk erklærer I at personligheten er ophevet.

I tilstår altså at I med personligheten ikke forstår annet enn bourgeoisen, den borgerlige eiendomsbesidder. Og denne personlighet skal visselig opheves.

Kommunismen tar ikke makten fra nogen til å tilegne sig samfundsprodukter, den tar bare makten fra en til å underkue andres arbeide ved hjelp av denne tilegnelse.

Man har innvendt at med avskaffelsen av privateiendommen vil all virksomhet ophøre og en almindelig dovenskap ta overhånd.

Er det sant, måtte det borgerlige samfund forlengst ha gått til grunne av treghet; for de som arbeider i det, erhverver ikke, og de som erhverver i det, arbeider ikke. Hele vanskeligheten opløser sig i den tautologi

Samfundets logik
 Arbeidene utveksles langt
 for å ikke å miste jobben sin.
 Frykten fikk ham til å tenge i.

at det ikke vil finnes noget lønnsarbeide mer, så snart det ikke lenger er nogen kapital.

Alle de innvendinger man retter mot kommunistenes materielle produksjons- og tilegnelses måte, går også utover den måte de produserer og tilegner sig åndelige produkter på. Når klasseeiendommen går under, tror bourgeoisiet at selve produksjonen går under, og når klassesdannelsen forsvinner, tror det selvfølgelig at all dannelse overhode forsvinner.

Den dannelse hvis tap det beklager, er for det uhyre flertall omdannelsen til maskine.

Men strid ikke med oss I som måler avskaffelsen av den borgerlige eiendom på eders borgerlige forestillinger om frihet, dannelse rett o. s. v. Selve eders ideer er produkter av de borgerlige produksjons- og eiendomsforhold, likesom eders rett bare er eders klasses vilje ophøiet til lov, en vilje hvis innhold er gitt med eders klasses materielle livsvilkår.

Den interessebestemte tenkemåte, som forvandler produksjons- og eiendomsforhold fra historiske forbigående tilstander som følger produksjonens gang, til evige natur- og fornuftslover, den deler I med alle herskende klasser som gikk under. Hvad I forstår når det gjelder den antike eiendom, hvad I forstår når det gjelder den feudale eiendom, tør I ikke forstå når det gjelder den borgerlige eiendom.

Ophvelse av familien! Selv de mest radikale kommer i fyr og flamme over denne kommunistenes skammelige hensikt.

Hvad beror den nuværende, den borgerlige familie på? På kapitalen, på privaterhvervet. Fullstendig utviklet er den bare til for bourgeoisiet, men baksiden

av medaljen er proletarens tvungne familieløshet og den offentlige prostitusjon.

Bourgeoisiets familie faller naturligvis vekk, når denne vrangside faller vekk, og begge forsvinner når kapitalen forsvinner.

Bebreider I oss at vi vil forhindre foreldrene fra å utbytte sine barn? Vi tilstår denne forbrytelse.

«Men», sier I, «vi oppløser de dyrebareste forhold, når vi erstatter opdragelsen i hjemmene med samfundsopdragelsen.

Men griper ikke samfundet inn også i eders opdragelse? Gjennom de samfundsforhold under hvilke I opdrar, gjennom en direkte eller inndirekte innblanding fra samfundets side, gjennom skolen o. s. v.? Kommunistene oppfinner ikke samfundets innvirkning på opdragelsen, de forandrer bare dens karakter, de unddrar den bare den herskende klasses innflytelse.

De borgerlige fraser om familie og opdragelse, om det dyrebare forhold mellom foreldre og barn blir bare motbydelige, når man tenker på hvorledes storindustrien river itu alle familieband for proletarene og forvandler deres barn til likefremme handelsartikler og arbeidsredskaper.

Men I kommunister, I vil innføre kvinnefelleskap skriker hele bourgeoisiet mot oss i kor.

Bourgeoisien ser i sin hustru bare et produksjonsmiddel. Han hører at produksjonsmidlerne skal være felleseie, og kan naturligvis ikke tenke sig annet enn at også kvinnene skal være felleseie.

Han aner ikke at det det gjelder, nettop er å opheve kvinnenens stilling som blotte og bare produksjonsmidler.

Forresten er intet latterligere enn vårt bourgeois hypermoraliske forferdelse over kommunistenes angivelige offisielle kvinnefellesskap. Kommunistene behøver ikke å innføre kvinnefellesskapet, det har næsten alltid vært til.

Vårt bourgeois som ikke har nok med at proletarenes hustruer og døtre står til deres disposisjon, for ikke å tale om den offentlige prostitusjon, finner sin største fornøielse i gjensidig å forføre hinannens ektehustruer.

Det borgerlige ekteskap er i virkeligheten hustrufellesskap. Man kunde i høiden bebreide kommunistene at de istedenfor kvinnefellesskap i det skjulte vil innføre offisielt, åpent kvinnefellesskap. Det faller forresten av sig selv at med avskaffelsen av de nuværende produksjonsforhold, forsvinner også det kvinnefellesskap, d. v. s. den offisielle og ikke offisielle prostitusjon som er fremgått av dem.

Videre har man bebreidet kommunistene at de vilde avskaffe fedrelandet, nasjonaliteten.

Arbeiderne har intet fedreland. Man kan ikke ta fra dem det de ikke har. Idet proletariatet først og fremst må erobre det politiske herrelømmet, selv bli en nasjonal klasse, konstituere sig selv som nasjon, er det ennå selv nasjonalt, om enn på ingen måte i samme betydning som bourgeoisiet.

Den nasjonale avsondrethet og motsetningen mellom folkene forsvinner mer og mer med bourgeoisiets utvikling, med handelsfriheten, verdensmarkedet, ensartetheten i den industrielle produksjon og de livsforhold som svarer til dem.

Proletariatets herredømme vil få den til å forsvinne ennu mer. Forenet aksjon i det minste i alle civiliserte land er en av de første betingelser for dets befrielse.

I samme grad som det ene individs utbytning av det annet blir ophevet, vil den ene nasjons utbytning av den annen bli ophevet.

Når motsetningen mellom klassene innen en nasjon faller, faller også nasjonenes fiendtlige stilling til hin annen.

De anklager mot kommunismen som reises fra religiøse, filosofiske og ideologiske synspunkter overhode, fortjener ingen utførlig drøftelse.

Béhøver man nogen dypere innsikt for å begripe at med menneskenes livsvilkår, med deres sociale forhold, med deres sociale tilværelse forandrer sig også deres forestillinger, deres tenkesett, deres begreper, kort sagt hele deres bevissthet?

Hvad beviser ideernes historie annet enn at den åndelige produksjon har forandret sig med den materielle. En tids herskende ideer har alltid bare vært den herskende klasses ideer.

Man taler om ideer som revolusjonerer et helt samfund; man uttaler dermed bare den kjensgjerning at innenfor det gamle samfund har elementene til et nytt dannet sig, at oppløsningen av de gamle ideer holder skritt med oppløsningen av de gamle livsforhold.

Da den gamle verden holdt på å gå under, blev de gamle religioner beseiret av den kristne religion. Da de kristne ideer i det 18. århundrede lå under for opplysningstidens ideer, kjempet det feudale samfund sin døds-kamp med det dengang revolusjonære bourgeoisi. Samvittighets- og religionsfrihetens idéer var bare et

uttrykk for den fri konkurranses herredømme på åndslivets område.

«Men», vil man si, «religiøse, moralske, filosofiske, politiske og rettslige ideer o. s. v. forandret sig visstnok i løpet av den historiske utvikling. Selve religionen, moralen filosofien, politikken, retten holdt sig alltid under alle omskiftelser.»

«Der finnes dessuten evige sannheter som frihet, rettferdighet o. s. v. som er felles for alle samfundstilstander. Men kommunismen avskaffer de evige sannheter, den avskaffer religionen, moralen, istedenfor å gi dem nye former, den strider altså mot all tidligere historisk utvikling.»

Hvad reduserer denne anklage sig til? Samfundets historie inntil denne dag har beveget sig i klassemotsetninger, som i de forskjellie tidsavsnitt formet sig forskjellig.

Men under alle vekslende former for klassekamp har alle svunne århundreder det ene felles at den ene del av samfundet utbytter den annen. Intet under derfor at den sociale bevissthet i alle århundreder, til tross for all mangfoldighet og forskjell beveger sig i visse fellesformer, i bevissthetsformer som bare oppløser sig fullstendig, når klassemotsetningen helt forsvinner.

Den kommunistiske revolusjon er et radikalt brudd med de overleverte eiendomsforhold; intet under at under dens utviklingsgang kommer også det radikale brudd med de overleverte ideer.

Dog la oss forlate bourgeoisiets anklager mot kommunismen.

Vi har allerede ovenfor sett at det første skritt i arbeiderrevolusjonen er proletariatets ophøielse til herskende klasse, demokratiets seier.

Proletariatet vil benytte sitt politiske herredømme til litt efter litt å rive all kapital fra bourgeoisiet, centralisere alle produksjonsmidler i statens, d. v. s. i den herskende klasses, proletariatets, hender, og så raskt som mulig øke produksjonskreftenes mengde.

Dette kan naturligvis bare skje ved hjelp av despotiske inngrep i eiendomsretten og i de borgerlige produksjonsforhold, ved forholdsregler altså som økonomisk synes utilstrekkelige og uholdbare, men som i bevegelsens løp driver ut over sig selv og er uundgåelige som middel til omveltning av hele produksjonsmåten.

Disse forholdsregler vil naturligvis være forskjellige i de forskjellige land.

For de mest fremskredne land vil dog følgende temmelig almindelig kunne komme til anvendelse:

1. Ekspropriasjon av grunneiendommen og anvendelse av grunnrenten til statsutgifter.
2. Skatt efter sterkt stigende skala.
3. Avskaffelse av arveretten.
4. Konfiskasjon av alle emigranternes og oprørernes eiendom.
5. Centralisasjon av kreditten i statens hender gjennom en nasjonalbank med statskapital og absolutt monopol.
6. Centralisasjon av transportvesenet i statens hender.
7. Økning av nasjonalfabrikkene, produksjonsmidlene, dyrkning og forbedring av jorden efter en felles plan.

8. Like arbeidstvang for alle, opprettelse av industrielle arméer især for akerbruket.
9. Forening av akerbruk og industri, forsøk på litt etter litt å opheve forskjellen mellom by og land.
10. Offentlig og gratis opdragelse av alle barn. Ophevelse av barns fabrikkarbeide i dets nuværende form. Forening av opdragelsen med den materielle produksjon o. s. v.

Er i løpet av utviklingen klasseforskjellen forsvunnet, og er all produksjon konsentrert i de assosierte individers hender, så mister den offentlige makt sin politiske karakter. Den politiske makt i egentlig forstand er en klasses organiserte makt til undertrykkelse av en annen. Når proletariatet i kampen mot bourgeoisie nødvendigvis organiserer sig som klasse, når det ved en revolusjon gjør sig selv til herskende klasse og som herskende klasse med makt ophever de gamle produktjonsforhold, så ophever det med disse produktjonsforhold eksistensbetingelsene for klassemotsetningen, klassene overhode og dermed sitt eget herredømme som klasse.

Istedenfor det gamle borgerlige samfund med sine klasser og klassemotsetninger trer en assosiasjon, hvori hver enkelts frie utvikling er betingelsen for alles frie utvikling.

III. Socialistisk og kommunistisk litteratur.

1. *Den reaksjonære socialisme.*

a) Den feudale socialisme.

Det franske og engelske aristokrati var ifølge sin historiske stilling kallet til å skrive pamfletter mot det moderne borgerlige samfund. I den franske juli-revolusjon i 1830, i den engelske reformbevegelse hadde det ennu engang ligget under for den forhatte opkoming. Det kunde ikke lenger være tale om en alvorlig politisk kamp. Bare den litterære kamp blev levnet det. Men også på litteraturens område var de gamle talemåter fra restaurasjonstiden blitt umulige. For å vekke sympati måtte aristokratiet tilsynelatende se bort fra sine egne interesser og formulere sin anklageakt mot bourgeoisiet i den utbyttede arbeiderklassens interesse. Det skaffet sig så opreisning ved å syngende niddviser om sin nye hersker og hviske ham mere eller mindre uhellsvangre ord i øret.

På den måte opstod den feudalistiske socialisme, halvt klagesang, halvt niddvise, halvt gjenlyd fra fortiden, halvt trusel mot fremtiden. Undertiden traff den bourgeoisiet midt i hjertet med sine bittre, flengende dommer; men alltid virket den komisk ved sin fullkomne mangel på evne til å forstå gangen i den moderne historie.

Den proletariske tiggerpose var fanen de svinget med for å samle folket bak sig. Men så snart de som fulgte dem, fikk øie på de gamle feudale våbenmerker på deres bak, løp de fra hverandre med høi og uærbødig latter.

En del av de franske legitimister og det «unge England» gav dette skuespill til beste.

Når de feudale beviser at deres måte å utbytte på var av en annen art enn den borgerlige, så glemmer de bare at de utbyttet under ganske andre og nu overlevede omstendigheter og betingelser. Når de påviser, at under deres herredømme eksisterte ikke det moderne proletariat, så glemmer de bare, at nettopp det moderne bourgeoisi var et nødvendig skudd på deres samfundsorden.

Forresten legger de så lite skjul på sin kritikks reaksjonære karakter, at deres hovedanklage mot bourgeoisiet nettopp er den at under deres styre utvikler sig en klasse som vil sprengre hele den gamle samfundsorden i luften.

De bebreider bourgeoisiet mere at de frembringer et revolusjonært proletariat, enn det at de overhode frembringer et proletariat.

I den politiske praksis tar de derfor del i alle voldsforholdsregler mot arbeiderklassen, og i det daglige liv bekvemmer de sig tross alle sine svulmende talemåter til å sanke de gylne frukter og bytte troskap, kjærlighet og ære med sjakring i ull, runkelroer og brennevin.

Slik som prestene alltid gikk hånd i hånd med de feudale, slik går den kristelige socialisme sammen med den feudale.

Intet er lettere enn å gi den kristelige askese et socialistisk anstrøk. Har da ikke også kristendommen ivret mot privateiendommen, mot ekteskapet, mot staten? Har den ikke villet utrydde disse institusjoner ved å preke velgjørenhet og fattigdom, cølibat og kjøds-

fornektelse, celleliv og kirke Den kristelige socialisme er bare det vievann hvormed presten velsigner aristokratens forargelse.

b) Småborgerlig socialisme.

Det feudale aristokrati er ikke den eneste klasse som blev styrtet av bourgeoisiet, ikke den eneste klasse hvis livsbetingelser i det moderne borgerlige samfund syknet hen og døde bort. De middelalderlige småborgere og bønder var forløperne for det moderne bourgeoisie. I de land hvor industri og handel er mindre utviklet, vegeterer denne klasse ennu videre ved siden av det opblomstrende bourgeoisie.

I de land hvor den moderne civilisasjon har utviklet sig, har det dannet sig et nytt småborgerskap som svever mellem proletariatet og bourgeoisiet, og som stadig fornyes som bestanddel av det borgerlige samfund, men hvis medlemmer uavladelig ved konkurransen slynges ned i proletariatet. Ja ved utviklingen av stortindustrien ser de endog et tidspunkt nærme sig da de helt vil forsvinne som selvstendig del av det moderne samfund, og i handelen, i manufakturen og i jordbruket bli erstattet med opsynsmenn og tjenere.

I land som Frankrike, hvor bondeklassen utgjør meget mer enn halvparten av befolkningen, var det naturlig at forfattere, som optrådte for proletariatet, mot bourgeoisiet, i sin kritikk av bourgeoisistytet brukte småborgernes og småbøndernes målestokk og tok parti for arbeiderne fra småborgernes standpunkt. Slik dannet den småborgerlige socialisme sig. Sismondi

er hodet for denne litteratur, ikke bare for Frankrike, men også for England.

Denne socialisme analyserte meget skarpsindig mot-sigelsene i de moderne produksjonsforhold. Den pekte på nasjonaløkonomenes skinnhelligge utsmykning av sannheten. Den påviste ugjendrivelig de ødeleggende virkninger av maskiner og arbeidsdeling, av kapitalens og grunneiendommens konsentrasjon, av overproduksjonen og krisene, den viste at småborgere og småbønder nødvendig måtte gå under, den pekte på proletariatets elendighet, anarkiet i produksjonen, de skrikende misforhold i rikdommens fordeling, den industrielle ødeleggelseskrig mellom nasjonene innbyrdes, oppløsningen av de gamle seder, de gamle familieforhold, de gamle nasjonaliteter.

Men ifølge sitt positive innhold vil denne socialisme enten gjenoprette de gamle produksjons- og samferdselsforhold og med dem de gamle eiendomsforhold og det gamle samfund, eller den vil med vold sperre de moderne produksjons- og samferdselsforhold inn i de gamle eiendomsforholds ramme som blev sprengt, som måtte bli sprengt av disse. I begge tilfelle er den reaksjonær og utopisk på en gang.

Laugsvesen i industrien og patriarkalsk samfundshusholdning på landet, det er dens siste ord.

I sin videre utvikling har denne retning løpet ut i de ynkeligste jeremiader.

c) Den tyske eller den «sanne» socialisme.

Frankrikes socialistiske og kommunistiske litteratur, som opstod under trykket av et herskende bour-

geosisi, og som er det litterære uttrykk for kampen mot dette herredømme, blev innført til Tyskland på en tid da bourgeoisiet der nettop begynte sin kamp mot den feudale absolutisme.

Tyske filosofer, halvfilosofer og skjønnånder bemektiget sig grådig denne litteratur og glemte bare, at med innvandringen av disse skrifter fra Frankrike var ikke samtidig de franske livsforhold innvandret. Likeoverfor de tyske forhold mistet den franske litteratur all umiddelbar praktisk betydning og fikk et rent litterært tilsnitt. Den måtte komme til å se ut som ørkesløs spekulasjon over virkeliggjørelsen av det menneskelige vesen. Således var den franske revolusjonskrav for de tyske filosofer i det 18. århundrede bare den «praktiske fornufts» krav i all almindelighet, og det franske revolusjonære bourgeoisis viljesytringer var i deres øine loven for den rene vilje, for viljen slik som den bør være, for den sanne menneskelige vilje.

For de tyske litterater gjaldt det bare å bringe de nye franske ideer i samklang med sin gamle filosofiske samvittighet, eller kanskje heller å tilegne sig de franske ideer ut fra sitt filosofiske standpunkt.

Og man tilegnet sig, slik som man tilegner sig et fremmed sprog; man oversatte.

Det er kjent nok hvorledes munkene pleiet å skrive over de manuskripter i hvilke klassiske verker fra den hedenske oldtid var nedtegnet, med usmakelige katolske helgenhistorier. De tyske litterater gikk omvendt til verks med den verdslige franske litteratur. De puttet sitt filosofiske sludder inn under den franske original. Under den franske kritikk av pengevesenet skrev de således «utslag av det menneskelige vesen», og under den

franske kritikk av bourgeoisistaten «ophevelse av det abstrakt almindeliges herredømme» o. s. v.

Disse filosofiske talemåter som de smuglet inn under den franske kritikk, døpte de «handlingens filosofi», «sand socialisme», «tysk videnskap om socialismen», «filosofisk begrunnelse av socialismen» o. s. v.

Den franske socialistisk-kommunistiske litteratur blev på denne måte formelig berøvet sin livskraft. Og da den i tyskerne hånd ophørte å være uttrykk for den ene klasses kamp mot den annen, så trodde tyskerne at de hadde overvunnet den «franske ensidighet», og at de hadde vært talsmenn for sannhetens behov, og ikke som franskmennene for sanne behov, for det menneskelige vesens interesser, og ikke som disse for proletariatets interesser, at de hadde vært talsmenn for mennesket overhode, mennesket som står utenfor og over alle klasser, som overhodet ikke hører hjemme i virkeligheten, som bare er et tåkebillede på den filosofiske fantasis himmel.

Denne tyske socialisme som tok sine ubehjelpsomme stiløvelser så alvorlig og høitidelig, og som utbasunerte dem så markskrikerisk, mistet imidlertid litt efter litt sitt pedantiske uskyld.

Tyskernes kamp, navnlig det prøissiske bourgeois kamp mot de feudale og mot det absolutte kongedømme, med ett ord den liberale bevegelse, fikk efterhvert større betydning.

Det blev således gitt den «sanne socialisme» en kjærkommen anledning til å stille de socialistiske krav op mot den borgerlige bevegelse, å slynge de sedvanlige bannstråler mot libealismen, mot representativstaten, mot den borgerlieg konkurranse, borgerlige pressefri-

het, borgerlige rett, borgerlige frihet og likhet og preke for folkemassen at de ikke hadde noget å vinne ved denne borgerlige bevegelse, men tvert imot alt å tape. Den tyske socialisme glemte i rette tid at den franske kritikk hvis åndsforlatte ekko den var, forutsetter det moderne bogerlige samfund med de materielle livs- betingelser og den politiske konstitusjon som svarer til det, lutter forutsetninger som det i Tyskland nettop gjaldt å kjempe sig frem til.

For de tyske absolutte regjeringer med deres sleng av prester, skolemestere, landjunkere og embedsmenn blev den et kjærkomment fugleskremsel mot det truen- de opadstrebende bourgeoisi.

Den var som søtladne kjærtegn mellem de bitre pi- skeslag og flintekuler som de samme regjeringer bear- beidet de tyske arbeideropstander med.

Blev den «sanne» socialisme på denne måte et vå- ben i regjeringenes hånd mot det tyske bourgeoisi, så representerte den også reaksjonen, nemlig det tyske småborgerskaps interesser. I Tyskland danner det små- borgerskap som stammer fra det 16. århundre, og som siden den tid alltid dukker op igjen i forskjellige for- mer, i Tyskland danner dette småborgerskap det egent- lige sociale grunnlag for de bestående tilstander.

Å bevare det er det samme som å bevare de bestæn- de tyske forhold. Av bourgeoisiets industrielle og poli- tiske herredømme har det den sikre undergang å vente, idet det klemmes inne mellem kapitalkonsentrasjonen på den ene side og det revolusjonære proletariat som er i ferd med å danne sig, på den annen. I småborgerska- pets øine syntes den «sanne» socialisme å slå begge fluer i en smekk. Den bredte sig som en epidemi.

Dette gevant virket av spekulativt spindelvev, bemalt med åndrike taleblomster, gjennomvætet av kjærlighetslummer følelsesdugg, dette blomstrende gevant som de tyske socialister innhyllet sine to—tre forbenete, evige sannheter i, øket bare varens avsetning hos dette publikum.

På sin side erkjente den tyske socialisme mer og mer sitt kall, nemlig å være den høittravende representant for dette småborgerskap.

Den proklamerte den tyske nasjon som den normale nasjon og den tyske spissborger som normalmennesket. Den gav enhver av hans nederdrettigheter en hemmelig høiere socialistisk mening ganske motsatt den oprinnelige. Den trakk den siste konsekvens, idet den direkte optrådte mot den «nedbrytende» retning innen kommunismen og fokynte sin upartiske ophøiethet over alle klassekamper. På meget få undtagelser nær hører alt hvad der cirkulerer i Tyskland av angivelige socialistiske og kommunistiske skrifter til denne kraftløse smusslitteratur.*

2. *Den konservative — eller bourgeoissocialismen.*

En del av socialistene ønsker å avhjelpe de sociale misforhold for å sikre det borgerlige samfunds beståen.

Til dem hører nasjonaløkonomer, filantroper, humanister, folk som vil forbedre arbeiderklassens stilling, veldedighetsorganisatorer, dyrebeskyttelsesven-

* Revolusjonsstormen i 1848 feiet hele denne lurvete retning vekk og tok lysten fra dens bærere til å drive det videre i socialisme. Hovedrepresentant og klassisk type for denne er hr. Karl Grün.

ner, avholdsfolk, vinkelreformatorer av den mest brogede art. Og også til hele systemer er denne bourgeoisocialisme blitt utarbeidet.

Som eksempel anfører vi Proudhons Philosophie de la Misère.*

Det socialistiske bourgeoisii vil det moderne samfunds livsvilkår uten de kamper og farer som nødvendig følger av dem. Det vil det bestående samfund med fradrag av dets revolusjonerende og opløsende elementer. Det vil bourgeoisiet uten proletariatet. Bourgeoisiet ser den verden hvor det selv hersker, ganske naturlig som den beste verden. Bourgeoisisocialismen utarbeider denne trøstende forestilling til halve eller hele systemer. Når det opfordrer proletariatet til å være med å gjøre disse systemer til virkelighet og gå inn i det nye Jerusalem, så forlanger det i grunnen bare at det skal bli stående i det nuværende samfund, men opgi sine hatske meninger om det.

En annen mindre systematisk, men mere praktisk form for socialismen søkte å gi arbeiderklassen avsmak på enhver revolusjonær bevegelse ved å vise hvorledes ikke denne eller hin politiske forandring kunde være til nytte for dem, men bare en forandring av de materielle livsforhold, de økonomiske forhold. Men med forandring av de materielle livsforhold forstår denne socialisme ingenlunde avskaffelsen av de borgerlige produksjonsforhold som bare er mulig ad revolusjonens vei, men administrative forbedringer som går for sig på disse produksjonsforholds grunn og altså ikke gjør nogen forandring i forholdet mellem kapital og lønnsarbeide,

* Elendighetens filosofi.

men i beste fall forminsker bourgeoisiets administrasjonsomkostninger og forenkler deres statshusholdning.

En form som helt dekker innholdet, får denne socialisme først når den blir til den rene talefigur.

Frihandel! i arbeiderklassens interesse; beskyttelsestoll! i arbeiderklassens interesse; cellefengsler! i arbeiderklassens interesse; det er bourgeoisocialismens siste, dens eneste alvorlig mente ord.

Bourgeoisiets socialisme består nettop i den påstand at bourgeoisiet er bourgeois — i arbeiderklassens interesse.

3. *Den kritisk-utopiske socialisme og kommunismen.*

Vi taler ikke her om den litteratur som i alle store moderne revolusjoner talte proletariatets sak. (Baboeufs skrifter o. fl.)

Proletariatets første forsøk, i en sterkt beveget tid, i en periode da det feudale samfund sank i grus, direkte å sette sin klasseinteresse igjennem strandet nødvendigvis, fordi proletariatet den gang ennå var i sin barn-dom, og fordi det manglet de materielle betingelser for sin befrielse, betingelser som nettop er produkter av den borgerlige tidsalder. Den revolusjonære litteratur som ledsaget disse proletariatets første bevegelser, er av innhold nødvendigvis reaksjonær. Den preker en almindelig askese og et primitivt likhetsmakeri.

De egentlige socialistiske og kommunistiske systemer, St. Simons, Fouriers, Owens o. s. v. dukker op på begynnerstadiet av den kamp mellom proletariat og bourgeois som vi ovenfor har femstillet. (Se bourgeois og proletariat.)

De som har funnet på disse systemer, ser visstnok motsetningen mellom klassene og de oppløsende elementers virksomhet i det herskende samfund selv. Men de ser ikke på proletariatets side nogen historisk selvvirksomhet, ingen politisk bevegelse som er eiendommelig for det.

Da klasse­motsetningens utvikling holder skritt med industriens utvikling, opdager de heller ikke de materielle betingelser for proletariatets befrielse og søker efter en social videnskap, efter sociale lover for å skape disse betingelser.

Istedenfor samfundets egen virksomhet trer deres personlige oppfinnervirksomhet, istedenfor historiske betingelser for befrielsen fantasifostrede, istedenfor den gradvise organisasjon av proletariatet til klasse, en samfundsorganisasjon utklekket i deres egen hjerne. Den kommende verdenshistorie oppløser sig for dem i propaganda for deres samfundsplaner og i den praktiske virkeliggjørelse av disse.

Visstnok er de sig bevisst at de i sine planer hovedsakelig hevder arbeiderklassens interesser som den mest lidende klasse. Bare under denne synsvinkel, den mest lidende klasse, eksisterer proletariatet for dem.

Den lite utviklede form klassekampen på dette tidspunkt ennu har, og deres egen livsstilling fører imidlertid med sig at de tror de er høit hevet over denne klasse­motsetning. De vil forbedre alle samfundsmedlemmers livsvilkår, også de beststilledes. De appellerer derfor vedblivende til hele samfundet uten forskjell, ja fortrinnsvis til den herskende klasse. Man behøver jo bare forstå deres system for å anerkjenne det som den best mulige plan for det best mulige samfund.

De forkaster derfor all politisk og især all revolusjonær aksjon, de vil nå sitt mål ad fredelig vei og forsøker ved små eksperimenter som naturligvis slår feil, ved eksemplets makt å bane vei for det nye samfundsevangelium.

Den fantastiske skildring av fremtidens samfund utspringer på en tid da proletariatet ennå er meget lite utviklet — altså selv ennå oppfatter sin egen stilling fantastisk — av dets første anelsesfulle lengsel etter en almindelig omdannelse av hele samfundet.

Men de socialistiske og kommunistiske skrifter består også av kritiske elementer. De angriper hele grunnlaget for det bestående samfund. De har derfor levert et meget verdifullt materiale til opplysning for arbeiderne. Deres positive teorier om fremtidens samfund, f. eks. om ophevelse av motsetningen mellom by og land, av familien, av privaterhvervet, av lønnsarbeidet, om forkynnelsen av samfundsharmonien, teorien om omdannelsen av staten til en blott og bar forvaltning av produksjonen — alle disse teorier er bare et uttrykk for at den klasse-motsetning er falt bort som jo nettop først begynner å utvikle sig, som de ennå bare kjenner i dens første formløse, ubestemte skikkelse. Selve disse teorier har derfor ennå en rent utopisk betydning.

Den kritisk-utopiske socialismes og kommunismes betydning står i omvendt forhold til den historiske utvikling. I samme grad som klassekampen utvikler sig og tar form, i samme grad mister denne fantastiske opphøiethet over den, denne fantastiske bekjempelse av den all praktisk verdi og all teoretisk berettigelse. Var derfor skaperne av disse systemer i mange henseender

revolusjonære, så danner deres elever alltid reaksjonære sekter. De fastholder sine mesteres foreldede meninger overfor proletariatets fremadskridende historiske utvikling. De forsøker derfor konsekvent å avstumpe klassekampen og utjevne motsetningen. De drømmer ennu om ved forsøk å nå til virkeliggjørelse av sine samfundsplaner, ved stiftelse av enkelte Phalansterer, grunnleggelse av homekolonier, opprettelse av et lite Ikarien* — miniaturutgave av det nye Jerusalem — og for å kunne bygge alle disse luftslott må de appellere til de borgerlige hjerters og pengesekkes godgjørenhet. Litt etter litt faller de sammen med de reaksjonære eller konservative socialister som er skildret ovenfor, og skiller sig bare fra dem ved mer systematisk pedanteri, ved den fanatiske overtro på sin sociale videnskaps undervirkninger.

De optrer derfor med forbitrelse mot alle politiske bevegelser fra arbeidernes side, som jo bare kan skyldes blind vantro overfor det nye evangelium.

Owenistene i England kjemper mot chartistene, Fourieristene i Frankrike mot reformistene.

IV. Kommunistenes stilling til de forskjellige opposisjonelle partier.

Ut fra avsnitt II gir kommunistenes stilling til de allerede bestående arbeiderpartier sig av sig selv, altså deres forhold til chartistene i England og jordbruksreformpartiet i Nordamerika.

* Home-kolonier (kolonier i moderlandet) kaller Owen sine kommunistiske mønstersamfund. Phalanstere var navnet på de samfundspalatser som Fourier planla. Ikarien het det utopiske fantasiland, hvis kommunistiske innretning Cabet skildret.

De kjemper for å oppnå de nærmestliggende mål og interesser for arbeiderklassen, men de representerer i den nuværende bevegelse tillike bevegelsens fremtid. I Frankrike slutter kommunistene sig til det socialistisk-demokratiske* parti mot det konservative og radikale bourgeoisie uten derfor å opgi retten til å forholde sig kritisk til de fraser og illusjoner som stammer fra den revolusjonære overlevering.

I Schweiz understøtter de de radikale fullt vitende om at dette parti består av motstridende elementer, dels av demokratiske socialister i fransk mening, dels av radikale bourgeois.

Blandt polakkerne understøtter kommunistene det parti som setter en agrarisk revolusjon som betingelse for den nasjonale befrielse, det samme parti som skapte Krakaueroprøret av 1846.

I Tyskland kjemper det kommunistiske parti, så snart bourgeoisiet optrer revolusjonært, sammen med bourgeoisiet mot det absolutte monarki, den feudale grunneiendom og småborgerne.

Men det passer hvert øieblikk på hos arbeiderne å oparbeide en klar bevissthet om den fiendtlige motsetning mellem bourgeoisie og proletariat, forat de tyske arbeidere straks kan vende de sociale og politiske betingelser, som bourgeoisiet med sitt herredømme må føre med sig, som likeså mange våben mot bourgeoisiet selv, og forat kampen mot bourgeoisiet kan begynne så snart de reaksjonære klasser i Tyskland er styrtet.

* Det parti som den gang kalte sig socialistisk-demokratisk i Frankrike, var det som politisk representertes av Ledru-Rollin og litterært av Louis Blanc; det var altså himmelvidt forskjellig fra det nuværende tyske socialdemokrati.

På Tyskland retter kommunistene sin største oppmerksomhet, fordi Tyskland står umiddelbart foran en borgerlig revolusjon, og fordi det fullbringer denne omveltning under en mere fremskreden européisk civilisasjon overhodet og med et meget mere utviklet proletariat enn England i det 17. og Frankrike i det 18. århundre, og den tyske borgerlige revolusjon altså bare kan bli det umiddelbare forspill til en proletarisk revolusjon.

Kort sagt, kommunistene understøtter overalt enhver revolusjonær bevegelse mot de bestående sociale og politiske tilstander. ,

I alle disse bevegelser fremhever de eiendomsspørsmålet som det viktigste, hvor meget eller hvor lite utviklet den form enn er som dette har antatt.

Kommunistene arbeider endelig overalt på en forbindelse og forståelse mellom de demokratiske partier i alle land.

Kommunistene forsmår å gjøre nogen hemmelighet av sine meninger og sine mål. De erklærer åpent at deres mål bare kan nåes ved en voldsom omstyrting av all tidligere samfundsordning. De herskende klasser kan nok skjelve for en kommunistisk revolusjon. Proletarene har intet å miste i den uten sine lenker. De har en verden å vinne.

Proletarer i alle land, slutt eder sammen!

Forklaring av navn og fremmedord.

Absolutt monarki: Stat med en keiser, konge, hertug eller andre fyrster i spissen, som hersker uinnskrenket, altså uten folkerepresentasjon.

Absolutisme: Enevelde (i en stat uten folkerepresentasjon).

Anarki: Lovløse tilstander, «anarki i produksjonen» er den planløse frembringelse av varer rent i det blå, uten at fabrikanter har beregnet om samfundet har bruk for den frembragte varemengde eller ikke.

Anarkist: En tilhenger av anarkistpartiet som vil ha en samfundsorden uten statsmakt.

Antikk: Gammel, som stammer fra, hører til oldtiden.

Asketisme: Den lære at mennesket skal faste og avholde sig fra denne verdens nydelser og gleder og leve avsondret fra verden i ensomhet.

Assosiasjon: Forening, forbindelse, sammenslutning.

Baboeuf: Radikal republikaner, jakobiner, som i 1795 stiftet Pantheons-klubben eller «de likes klubb» og organiserte en sammensvergelse, hvis mål var å styrte den daværende borgerlige republikanske regjering og inndra all eiendom til gunst for folket og organisere en kommunistisk stat med eiendomsfelleskap og nasjonal arbeidsdeling. Derfor blev han hals hugget 27 mai 1797.

Blanc, Louis: Fransk historieskriver og politiker (1813—1882); han var en av førerne i Pariserrevolusjonen 1848.

Bourgeois: Industrikapitalist, pengemann, en borger som trekker profitt av andres arbeide, fordi han eier de fabrikker, gruber etc., hvor det arbeides og de maskiner som trenges.

Bourgeoisideologerne: Den kategori av akademikere, forfattere, journalister som forsvarer det borgerlige samfund som bygget på gode almene idéer og gagnlige prinsipper, uten å undersøke nærmere det materielle grunnlag for dette samfund.

Cabet: Fransk «kommunist» (1788—1869), tok del i júlirevolusjonen 1830, skrev romanen «Reisen til Ikarien», hvor han skildrer et stort folk som lever i eiendomsfelleskap.

Chartister: Engelsk arbeiderparti som fra 1830—1850 kjempet for en forfatningsendring (utvidelse av stemmeretten osv.).

Cølibat: Den ugifte stand som er påbudt den katolske geistlighet.

- Februarrevolusjonen*: Den revolusjon som fant sted den 24 februar 1848 i Paris og som førte til det franske kongedømmes undergang og til grunnleggelse av en republikk.
- Feudaleiendom*: En egen eiendomsform som er fremherskende i den største del av middelalderen, *storgods*, som eies av en klasse, *adelen*, og dyrkes av en annen klasse som er avhengig av adelen, beskyttes av den og utbyttes av den, også efterat enhver virkelig beskyttelse er ophørt.
- Feudal* kalles den politiker som krever adelens særrettigheter (privilegier) oprettholdt.
- Feudalisme*: Lensvesen, adelsvelde, en statsform hvor grunneierne er de sterkest bestemmende.
- Filosofi*: Videnskapen om verdens, menneskenes og deres innretningers fullkommenhet og ufullkommenhet, godhet og dårlighet, fornuftighet og ufornuftighet.
- Fourier*: (1772—1837) franskmann som i sin fantasi utformet et system for fellesskap i produksjon og levemåte. Han fikk opprettet såkalte falangster med felles kjøkken, felles vaskeri, med skole og teater og lignende anstalter. Berømt er Fouriers kritikk av det umåtelige sløseri med økonomiske krefter under den privatkapitalistiske produksjonsordning.
- Fourierister*: Tilhengere av Fouriers lære.
- Guizot*: Fransk politiker (1787—1874), flere ganger minister; i året 1847 da det kommunistiske manifest blev skrevet, fransk ministerpresident; under februarrevolusjonen 1849 blev han styrtet.
- Hæthausen*, August friherre (1792—1866), utgav 1839 en bok om «Prøissens landboforhold», 1866 en bok om Russlands landboforhold og andre skrifter om jordspørsmålet.
- Highgate*: En av Londons forsteder, på hvis kirkegård Karl Marx er begravet.
- Ideolog*: Marx og Engels mener med en ideolog en som beskjeftiger sig med det menneskelige tankeliv, idéliv, uten å regne med disse tankers og ideers sammenheng med virkeligheten, deres rot i kjensgjerningene, i de økonomiske samfundsforhold.
- Ideologi*: Begrepslære, lære om det som bare er tenkt.
- Ikarien*: Navnet på den idealstat som Cabet skildrer i sin roman. — (Se «Cabet».)
- Ikarisk*: Slik som i det socialistiske mønsterland i Ikarien.
- Kapital* betyr i Marx' og Engels' sprogbruk ophobet arbeide, arbeidsmidler, eiendom som stadig forøkes ved utnyttelse av lønnet arbeidskraft; uten ubetalt arbeide eller merverdi ingen privatkapital.
- Konstituere*: Grunnlegge, innrette, ordne.
- Konstitusjon*: Forfatning, politisk, en statsforfatning med folke-representasjon.

Konsentrere: Samle om et midtpunkt (centrum).

Kosmopolitisk: Verdensborgerlig i motsetning til nasjonal.

Kuriositet: Noget rart, sjeldent.

Lassalleanisme: Ferdinand Lassalles lære, at arbeidernes stilling skal bli forbedret ved varig statshjelp og at arbeiderne med dette mål for øie må søke å få innflytelse på lovgivningen ved almindelig stemmerett.

Ledru-Rollin: Fransk politiker og forfatter (1808—1879); i februarrevolusjonen 1848 fører for «bjerget» — et proletarisk-småborgerlig socialistisk parti som vilde skape harmoni mellom arbeiderne og bourgeoisiet.

Legitimist: En politiker som mener at bare den som har arverett til en trone har rett til å sitte på den. De franske legitimister kjempet ennå under republikken for at Bourbonerne skulde bli konger av Frankrike. De tilhørte de store godseieres parti.

Liberal: Fri, uavhengig, selvstendig, frisinnet.

Liberalisme: De liberales grunnsetninger. Liberalismen kjemper for «friheten», men forstår med friheten først og fremst handelsfrihet, den uinnskrenkede fri konkurranse.

Manifest: En offentlig bekjentgjørelse, en offentlig skriftlig kunngjørelse. Det «kommunistiske manifest» er den offentlige kunngjørelse av kommunistenes mål og meninger.

Manufaktur: En slags fabrikk, med mange arbeidere under ett tak og arbeidsdeling som i fabrikken, men uten maskiner; alle varer (vesentlig ull-, bomulls- og silkevarer) forarbeides med hånden.

Metternich: Østerrisk minister som etter Napoleon I's fall spilte den største rolle på Wiener-kongressen og i over 30 år var den allmektige minister inntil han blev styrtet av Wiener-revolusjonen i 1848.

Monopol: Rett til enehandel.

Monopolisere: Enerett for en enkelt person eller et bestemt sted til frembringelse av eller handel med en vare.

Oksidenten: Egentlig aftenlandet, de vestlige Middelhavsland.

Owen, Robert: Engelsk socialist (1771—1858): som eier av en stor fabrikk begrenset han barnearbeidet, forkortet arbeidstiden, skapte nye boligforhold og grunnla en forbruksforening som øket lønnens kjøpeevne med 25 procent. Han satte igang all slags edlere selskapelighet og motarbeidet derved med hell drukkenskapen og usedeligheten. Intet lå ham dog fjernere enn et patriarkalsk styre; hans fabrikk blev fra først av ordnet som et selvstyret samfund, hvis medlemmer selv valgte sine formenn og sin direksjon. Owen var utrettelig i sin kamp for en ny samfundsorden, hvor hele det økonomiske og sociale liv var konsentrert i en

- slags kommuner med eiendomsfellesskap og felles barneopdragelse, som skulde ta sikte på livet.
- Owenister*: Tilhengere av Owens socialistiske lære.
- Pamflett*: Et flyveskrift, stridsskrift.
- Pariser-kommunen*: I året 1871 tok Pariser-proletariatet makten og regjerte i to måneder. Dette proletarherredømme som blev kvalt i blod av den forenede fransk-tyske reaksjon er det som går under dette navn. (Kfr. Marx: Pariser-kommunen.)
- Patriarkalsk*: Egentlig faderlig, anvendt på sociale forhold betegner ordet at der mellem arbeidsgiver og arbeider ikke bare består et økonomisk bånd, men at de hører til hans husstand, at han har faderlig myndighet over dem. Levninger av dette patriarkalske forhold består ennå til en viss grad i forholdet mellem husbondsfolk og tjenere.
- Patricier*: I det gamle Rom medlemmer av de gamle slekter som ifølge tradisjonen hadde vært med ved byens grunnleggelse; altså et fødselsaristokrati i motsetning til *plebeierne*, d. e.: de som ikke hørte til slektene, ikke til staten, altså var rettløse.
- Pauper*: En som ikke har noget å leve av, en tigger.
- Pauperisme*: Fattigdom som masseforeteelse, folkefattigdom.
- Plebeier*: Se under *patricier*.
- Provins*: De land eller landsdeler av hvilke statene (f. eks. Tyskland) består, f. eks. provinsen Brandenburg, provinsen Schlesien o. s. v.
- Proudhon*: Fransk socialist (1809—1865) oprindelig typograf, siden forfatter. Han kritiserte skarpt den borgerlige samfundsorden. Samfundet skulde ifølge ham bygge på rettferdighet og den gjensidige velvilje, og istedenfor statens tvangsmakt skulde den menneskelige fornuft regjere uten nogen stat. Fra ham stammer setningen: eiendom er tyveri.
- St. Simon*: (1760—1825) berømt fransk filosof og statsøkonom som utviklet den første spire til den moderne socialisme. Hans lære var arbeidets og broderskapets, og han stiftet en menighet for å fornye kristendommen som menneskekjærlighetens religion. Menneskene måtte slutte sig sammen for å utnytte jordens rikdomskilder, og staten måtte organisere produksjonen, så det ikke blev nogen utbytning. I det samfund han konstruerte skulde de store industri-drivende og videnskapsmenn være de ledende, mens det egentlige regjeringssystem inntar en underordnet plass. Formålet skulde fremforalt være at arbeiderne, den samfundsklasse som har det mest ondt, blir hjulpet frem åndelig og økonomisk.
- Tautologi*: Egentlig det samme; en unødig gjentagelse av det som er sagt med andre ord, f. eks.: kirsebærkjernen er kirsebærets kjerne.

Trades unions: De engelske fagforeninger.

Utopi: Egentlig «ingensteds»; hos Thomas More er «Utopia» et billede på samfundet som han ønsker det skulde være.

Utopisk: Uvirkelig, innbilt.

Utopist: En som tenker ut nye samfundstilstander som synes mere fornuftige og rettferdige enn de herskende, uten å bekymre sig stort om de materielle muligheter for deres virkeliggjørelse.

Vasall: I middelalderen en som hadde forpliktet sig til å følge en annen i krig og til gjengjeld fikk fordeler (gjerne økonomiske) og rettigheter av denne.

Vegetere: Ikke gjøre annet enn opholde livet ved å ta næring til sig, leve som en plante.

Gjøvik Folkebohsamling

M 335.7
M 36 ko.

30/6

6504

4/4/27

Depotbiblioteket

76g2 19 809

